

magma

MAGMA • 1/2026

Magdalena Kosová & Hannah Thulé

INKLUSION PÅ SVENSKA.

PERSPEKTIV, UTMANINGAR, MÖJLIGHETER.

Inklusion på svenska. Perspektiv, utmaningar, möjligheter.

Utgivare: Tankesmedjan Magma

www.magma.fi

Magma 2026

Layout: Oy Nord Print Ab

Omslagsbild: iStock

ISBN: 978-952-7328-55-2

Magma:

ISSN: 1798-4629 (print)

ISSN: 1798-4610 (online)

Magdalena Kosová & Hannah Thulé

Inklusion på svenska.

Perspektiv, utmaningar, möjligheter.

Om författarna

Magdalena Kosová (MSc, doktorand) är antropolog och doktorand i sociologi vid Åbo Akademi, där hon forskar om den tredje sektorns roll i invandrarintegration på svenska. Hennes forskningsarbete behandlar också arbetskraftsinvandring till Finland och Svenskfinland, där hon kombinerar etnografiska och visuella metoder för att belysa människors erfarenheter av integration, tillhörighet och deltagande. Hon arbetar även som projektledare i ett projekt som främjar svensk integration i Grankulla.

Hannah Thulé är en finlandssvensk journalist med fokus på Norden. Hon arbetar bland annat med fördjupande undersökningar inom olika ämnesområden. Thulé har en masterexamen i undersökande journalistik från Göteborgs universitet och en filosofie kandidatexamen med psykologi som huvudämne.

INNEHÅLL

Om författarna.....	4
Innehåll	5
Förord.....	7
Till läsaren	11
Inledning	12
Vad integrerar vi till, för vem och på vems villkor?	13
Rapportens syfte och upplägg	14
Del 1. Att leva och integreras på svenska i Finland – utlandsföddas erfarenheter.....	17
Vem väljer svenska och varför – rättighet, möjlighet eller risk?	17
Språkvalet i praktiken: vad påverkar beslutet?	20
“Finska dominerar integration, ingen informerar om det svenska och ingen väljer svenska.”	23
“Det är väl inte realistiskt att lära sig både svenska och finska.”	27

Svenska och finska samtidigt: är en tvåspråkig integrationsutbildning möjlig? ...	33
“Svenska öppnar dörrar till Norden”	34
“Svenskan är nyckeln till samhället”: hur svenskan används	37
“Finlandssvenskar är mera välkomnande, liberala och stödjande än finskspråkiga” .	39
“Det finlandssvenska samhället och finlandssvenskar organisationer är öppna för alla”	43
Del 2. Det svenskspråkiga gemenskapen – synen på inklusion av utlandsfödda i Finland.....	51
Erfarenheter från fältet: svenskspråkiga inklusions- och integrationsprojekt ..	62
Slutligen en reflektion om arbetsmarknadens betydelse.....	68
Närpes – kommunen där arbetsgivare driver på integrationen.....	73
Del 3. Diskussion och slutsatser	75
Svenskfinland i spegeln	75
Vägen framåt: ideer och lösningar för svensk integration.....	77
Hur <i>känns</i> svensk integration idag?	79
Referenser	82

Förord

Vad är inklusion? Vad betyder det att vara inkluderad, eller ens integrerad? Den bästa förklaring jag hittills fått levererades av Mikaela Björklund som är stadsdirektör i Närpes. Hon sa att en utlandsfödd är integrerad när dennes sjukdomsprofil ser ungefär likadan ut som de inföddas.

Lite krasst formulerat, kunde man kanske tänka, men sannolikt ändå så riktigt som det kan tänkas bli. För problemet i sammanhanget integration är att objektiva mätmetoder saknas. Det saknas också goda definitioner på inklusion. Integrerad är kanske bara den som känner sig integrerad. Inkluderad är kanske bara den som väljer att känna sig inkluderad.

Under år 2025 flyttade lite drygt 50 000 utlandsfödda till Finland. Nettoinvandringen, dvs skillnaden mellan antalet in- och utflyttade, landade vid knappt 35 000. Det är en tydlig minskning i jämförelse med rekordåren 2023 och 2024. Det är den viktiga arbetskraftsrelaterade invandringen som minskar. Men det är ändå många som kommer. Då uppstår frågan: Hur många av dessa utlandsfödda kommer att stanna i Finland längre än något år, eller kanske några? Hur många kommer att känna sig integrerade eller inkluderade? Hur många kommer att lämna landet besvikna? Hur många känna sig som ett slags vinnare?

Frågorna får eka, tillsvidare.

Föreliggande rapport, eller kanske snarare föreliggande diskussionsinlägg, sätter sökljuset på frågor relaterade till olika inklusionsaspekter på svenskspråkigt håll. Rapporten kan och bör läsas som en fortsättning på min egen rapport om *Integration på svenska* som publicerades år 2025. Den rapporten fokuse-

rade på strukturer och på statistik och utelämnade medvetet olika aspekter på individfokuserad inklusion.

Sen min egen rapport publicerades i april 2025 har en hel del hänt, också på det politiska planet. Regeringen vill i en proposition förändra integrationsprocesserna genom att från och med 2027 kraftigt skära ner i exempelvis finansieringen för den fria bildningen (arbis, folkhögskolor etc) som på svenskspråkigt håll oftast ansvarar för de formella integrationsprocesserna i form av bland annat språkkurser.

I ett detaljerat och gemensamt utlåtande från Bildningsalliansen och Finlands folkhögskoleförening i januari 2026 noteras att propositionen minskar statsandelarna för integrationsutbildning på svenska med 2,3 miljoner euro, medan kommunernas integrationsersättningar minskar med drygt 30 miljoner euro. I rapportering i Österbottens Tidning i slutet av januari säger en representant för folkhögskolan Kredu i Nykarleby att minskade bidrag hotar skolans hela existens. Eller, för att använda utlåtandets formuleringar:

“utbildningsplatser och läroanstalter försvinner, kommunens ansvar ökar men finansieringen minskar, ojämlikheten mellan regioner ökar och likaså risken för utanförskap.”

Oron är stor och uppenbart befogad. Propositionen speglar en del av den bistra ekonomiska verkligheten i ett skuldsatt land präglad av stigande arbetslöshet. Men det handlar förstås också om prioriteringar och kanske om en viss tidsanda. Propositionen ger en bild av en regeringspolitik som vill lägga ett större ansvar på de nyanlända själva och som rent allmänt strävar efter att förkorta tiden för olika integrationsprocesser.

Men hur skall allt detta gå till?

En av de mer neutrala, och därmed också mer oförargliga målsättningarna, med olika integrationssträvanden är tillgång till en arbetsplats och sammanhängande inklusion i en arbetsgemenskap. Rent generellt kan man misstänka att väldigt många bolag och företag är bättre på integration än det offentliga, staten. Men färsk data från Näringslivsinstitutet ETLA ger en dystert bild av läget på arbetsmarknaden, inte minst för utlandsfödda. Bland personer födda utanför landets gränser ligger arbetslösheten just nu på nästan 20 procent, medan den bland inrikes födda når knappt åtta procent. En starkt bidragande orsak till de höga siffrorna bland utlandsfödda är läget inom byggnadsbranschen.

Å andra sidan visar siffror från sysselsättningscentret UF (KEHA) att arbetslösheten bland utlandsfödda ökar långsammare än bland inrikesfödda. Enligt KEHA:s beräkningar är den totala arbetslösheten bland utlandsfödda några procent lägre än i ETLA:s beräkningar, men det förändrar inte helhetsbilden: den höga arbetslösheten har utvecklats till ett givet problem för olika integrationssträvanden.

I Magma's olika enkäter och opinionsmätningar under årens lopp har det visat sig att landets svenskspråkiga förhåller sig generellt positivt till invandring och till välkomnandet av utlandsfödda. Också bland de utlandsfödda själva verkar det finnas ett betydande intresse för den svenskspråkiga kulturen och för det svenska språket (jfr exempelvis Magma / Helsinki Times enkät, 2020). Ute i det svensk- och tvåspråkiga landet finns också ett betydande individuellt engagemang i frågor som rör flyktingar och arbetskraftsinvandrare.

Men allt är inte solskin.

Undersökningarna hittills har också visat på sprickor i den positiva fasaden. Finns det kanske en gräns för välviljan? I Magma's regelbundet återkommande Ungdomsbarometer riktad till svenskspråkiga unga i åldern 15–19 år finns

klara tendenser till oförståelse för invandringen som fenomen. Oförståelsen verkar vara störst bland unga pojkar, alltså bland blivande män. Varför det är så måste framtida analyser utvisa.

Magmas fleråriga fokus på olika integrationsfrågor och på demografiska frågor får under våren 2026 en ytterligare fördjupning och fortsättning. Det sker i en utredning om svenskans villkor och framtid i Helsingforsregionen som skrivs av Jens Berg och som publiceras i maj 2026.

I Bergs kommande analys mäts, bland mycket annat, frågor rörande inklusionsberedskap i skolvärlden och i det svenskspråkiga föreningslivet. Berg visar att väldigt få föreningar i huvudstadsregionen har tagit ett aktivt grepp om inklusionsfrågor, och att antalet utlandsfödda i föreningslivet är mycket lågt.

Vad betyder då allt detta?

Kanske ingenting annat än att verkligheten ofta är mer komplex och mer komplicerad än man gärna vill föreställa sig. Utlandsfödda är också de, i likhet med oss infödda, motsägelsefulla individer med egna drömmar och föreställningar och vanföreställningar om livet och om världen och om det nya land som blir deras hem – för en kortare eller längre tid. Frågan i sammanhanget gäller väl behovet av ömsesidig anpassning i en rörlig och föränderlig omvärld.

I februari 2026

Nils Erik Forsgård, chef för tankesmedjan Magma

Till läsaren

Texten i denna rapport har tillkommit som ett samarbete mellan två skribenter, Magdalena Kosová och Hannah Thulé.

Kapitel 1 och kapitel 3 har sammanställts av Kosová medan intervjuerna i kapitel 2 har utförts av Thulé.

Inledning

Integration på svenska etablerades som ett eget tema i början av 2010-talet. Sedan dess har intresset gått i vågor – ibland intensivt, ibland nästan ohörbart – ofta i takt med migrationskriser och politiska svängningar. I nationalspråksstrategin från 2021 fastslås att andelen som integreras på svenska ska motsvara den svenskspråkiga befolkningens andel och att fler vägar till integration på svenska behövs, både för att trygga tillgången till svenskkunnig arbetskraft och för att bevara minoritetsspråket. Regeringsprogrammet (2023) anger målet att 5–10 procent av nyanlända ska integreras på svenska.

Samtidigt står Finland inför en demografisk paradox: en åldrande befolkning och låga födelsetal ökar behovet av arbetskraftsinvandring, medan lagstiftning och politisk retorik fokuserar på striktare integrations- och invandringspolitik. Precis som i de övriga nordiska länderna har fokus för integrationen skiftat från rättigheter till skyldigheter, med större tonvikt på individens eget ansvar för att komma i arbete, lära sig språk och bli delaktig.

I tillägg till det rådande samhällsklimatet verkar den ökande arbetslösheten ha minskat Finlands attraktionskraft. Statistiken visar att utlandsfödda och andra generationens invandrare sysselsätts i lägre grad än övriga finländare¹ och intresset för att stanna i landet minskar enligt en färsk undersökning från intresse- och serviceorganisationen Teknikens Akademiker (TEK, 2025).² Trots behovet av internationell kompetens väljer många utlandsfödda med hög utbildning att lämna Finland efter några år och färre än hälften av TEK:s

1 <https://stat.fi/julkaisu/cm6uhzyb4edzf07uqd79p16ku>

2 <https://www.tek.fi/en/news-blogs/survey-shows-increasingly-fewer-international-experts-plan-to-stay-in-finland-permanently>

engelskspråkiga medlemmar planerar att stanna permanent. Brist på arbete, nätverk och språkkunskaper lyfts fram som de största hindren. Även i våra intervjuer möter vi berättelser om välutbildade personer som trivs i Finland men inte längre rekommenderar landet för andra. Och på Åland, där flyttorsaker undersökts,³ visar resultaten att svårigheterna till att knyta sociala relationer anges som en av flera anledningar till att en del utlandsfödda, inklusive finländare från fastlandet och svenskar, väljer att flytta. Denna utveckling väcker frågan vilken roll inkludering – eller dess frånvaro – spelar.

Faktorer som dessa sätter svenskspråkig integration under större press än tidigare. Och i ljuset av begränsade resurser till integrationsfrämjande insatser som saknar särskild budget hos kommunerna väcks en större fråga: handlar integration på svenska om att trygga framtiden för det svenska språket i Finland och möta statens mål – eller om att skapa en meningsfull väg in i samhället för nyanlända?

Vad integrerar vi till, för vem och på vems villkor?

I strategier och projektplaner för integrationsfrämjande insatser betonas ofta viljan att skapa delaktighet för alla som vill leva på svenska i Finland. Samtidigt är Svenskfinland starkt präglad av sin egen identitet och det är fortfarande ovanligt att utlandsfödda innehar beslutsfattande roller inom svenskspråkiga institutioner, arbetsplatser eller föreningar.

Frågan är därför inte bara *om* Svenskfinland vill inkludera, utan *hur* inkluderingen sker i praktiken och på vems villkor. Är den finlandssvenska gemenskapen öppen nog eller behöver den öppna sig ännu mer – och i så fall hur mycket?

3 <https://www.asub.ax/sv/utredning/flyttorsaker-2024>

För den svenskspråkiga minoriteten är behovet av svenskkunnig arbetskraft tydlig. Språket och de svenskspråkiga tjänsterna kan inte bevaras utan nya talare. Men hur ser man egentligen på de utlandsfödda som väljer svenska? Är de ett språkpolitiskt verktyg för att upprätthålla strukturer – eller är de medlemmar i en gemenskap där de har ett eget värde?

I regeringens budgetförhandlingar hösten 2025 hette det att 5–10 procents målet ska främjas genom placeringen av kvotflyktingar i tvåspråkiga kommuner.⁴ Medan placeringen inte automatiskt innebär ett val av svenska ökar såklart chansen till att välja det alternativet förutsatt att kommunen har strukturer på plats för att aktivt erbjuda en svenskspråkig integrationssteg.

Frågan blir i så fall om dessa personer som ofta befinner sig i mycket sårbara livssituationer ska bära uppdraget att föra det svenska språket vidare. Många har begränsad utbildning och ska samtidigt etablera sig i ett nytt land där de kan komma att behöva lära sig två språk för att integreras fullständigt om de väljer svenska. Samtidigt finns det resursstarka utlandsfödda – såsom högt utbildade arbetskraftsinvandrare – med bättre förutsättningar att bidra till det svenska i Finland. Hur får vi dem att vilja stanna, och att leva här på svenska?

Rapportens syfte och upplägg

Med dessa teman som utgångspunkt blir frågan om öppenhet och inkludering central – både i Finland som helhet och inom Svenskfinland specifikt. I ett samhälle och i en språkminoritet som behöver utlandsfödda för sin framtid, är det avgörande att förstå hur välkomnande och tillgänglig gemenskapen faktiskt är för nya medlemmar.

4 https://valtioneuvosto.fi/-/56901608/hallitus-tavoittelee-kuntien-kotoutumista-edistavien-velvoitteiden-purkamista?languageId=sv_SE

Rapporten undersöker därför både utlandsföddas erfarenheter av integration och inkludering på svenska, och det svenskspråkiga Finlands syn på och beredskap för inkludering. Fokus ligger på öppenhet, tillhörighet och delaktighet – i mötet mellan individer, på arbetsplatser, inom föreningslivet och i samhället i stort.

Denna rapport bygger vidare på Magmas lägesrapport *Integration på svenska 2025*, där Nils Erik Forsgård undersökte hur den svenskspråkiga integrationen är organiserad och vilka erfarenheter som finns bland dem som arbetar med den. I denna rapport riktar vi blicken mot erfarenheter och attityder kring svensk integration och mot mötena mellan utlandsfödda och medlemmar i den svenskspråkiga gemenskapen. Fokus ligger på inklusion och hur dessa möten upplevs, tolkas och formas – både ur de utlandsföddas perspektiv och ur de svenskspråkigas som på olika sätt står i kontakt med dem. Utgångspunkten är enkel men avgörande: inkludering handlar inte bara om att individen ska anpassa sig. Det handlar lika mycket om mottagarsamhällets vilja och förmåga att förändras.

I rapporten används begreppet *utlandsfödd* för personer som flyttat till Finland från ett annat land för att bosätta sig här (samt deras avkomma), oavsett skäl, språk eller medborgarskap.

Integration avser etableringsprocessen i samhället – både praktiskt (arbete, språk, bostad) och socialt (relationer, trygghet, tillhörighet). *Inklusion* syftar på hur strukturer och gemenskaper faktiskt öppnar upp för jämlikt deltagande och på känslan av att bli erkänd och delaktig. I mån av möjlighet väljer vi termen *svenskspråkig* istället för *finlandssvensk*, för att även inkludera flerspråkiga familjer och personer som valt svenska som en del av sitt liv i Finland.

Rapporten är uppdelad i tre delar. I Del 1 undersöks utlandsföddas erfarenheter och upplevelser av att lära sig svenska, av den svenskspråkiga gemenskapen och av hela diskussionen kring integration på svenska. Här analyseras bland annat valet av integrationsspråk, möten med myndigheter och integrationsspecialister samt upplevelser av tillhörighet, delaktighet och exkludering. Materialet till denna del bygger dels på 18 intervjuer med utlandsfödda, och dels på en enkät som skickades ut till både de intervjuade och andra personer med liknande bakgrund (totalt samlades 45 enkätsvar in). Intervjupersonerna valdes genom en snöbollsmetod. Ambitionen med urvalet är att det ska spegla en bredd av etnokulturell bakgrund, orsak till migration, socioekonomisk situation, vistelsetid i Finland, geografisk hemvist och koppling till det svenska. Vi strävade också efter att lyfta fram röster som sällan hörs i media eller i tidigare rapporter.

I Del 2 undersöks attityder, strukturer och praktiker bland svenskspråkiga som påverkar inkluderingen av utlandsfödda. Här har vi intervjuat arbetsgivare, integrationsspecialister och nyckelpersoner inom föreningar och institutioner, däribland Bildningsalliansen, Svenska kulturfonden, Folktinget och Svenska litteratursällskapet.

I Del 3 sammanfattas rapportens centrala iakttagelser och diskuteras vägar framåt för integration och inkludering på svenska.

Del 1. Att leva och integreras på svenska i Finland – utlandsföddas erfarenheter

I denna del undersöker vi utlandsföddas erfarenheter av den svenskspråkiga gemenskapen i Finland. Fokus ligger först på betydelsen av språkvalet för integration: hur beslutet att integreras på svenska eller finska formas, hur språkinläringen stöds, och vilka konsekvenser valet får för individens etablering och delaktighet. Därefter fördjupar vi oss i utlandsföddas syn på att bli inkluderad och relationer till den svenskspråkiga gemenskapen – av individer, civilsamhället, föreningar och på arbetsplatser.

Vem väljer svenska och varför – rättighet, möjlighet eller risk?

Frågan om svenska som integrationsspråk har länge rört sig på tre nivåer: för det första handlar det om själva rätten att välja svenska som integrationsspråk i tvåspråkiga kommuner, vilket tryggas av integrationslagen (681/2023). För det andra handlar det om den praktiska möjligheten (och rimligheten) för svenskspråkig integration utgående från lokala omständigheter. Slutligen, och för det tredje, handlar det om attityder bland personer som arbetar med integration, samt åsikter om den svenskspråkiga integrationens genomförbarhet och effektivitet.

Ett återkommande tema i flera rapporter¹ är att svensk integration inte enbart kan bygga på formella rättigheter utan att det behövs fungerande strukturer, utbildningsvägar och information. Annars blir rätten mest symbolisk. Som

1 Helander, 2015; Forsgård, 2025

det ser ut idag är strukturer och resurser för integration på svenska ojämnt fördelade, eller rentav begränsade på vissa håll.² Valet av integrationsspråk är sannolikt aldrig helt neutralt utan påverkas både av personliga omständigheter, tillgång till information och av de tjänstepersoner och professionella som den nyanlända möter längs vägen. Den utlandsfödda som väljer eller intresserar sig för svenskan gör det baserat på en blandning av pragmatiska, personliga, sociala och språkliga skäl. Max Willamo³ presenterar tre vägar till svensk integration: den kan ske antingen på utlandsföddas egen begäran, på tjänstepersoners rekommendation, eller mer eller mindre automatiskt, dvs. utan att erbjuda de båda språkmöjligheterna.

Den sistnämnda ”automatiska” placeringen i svenska integrationsspår är betydligt mindre vanlig idag: tidigare gällde det utlandsfödda (främst kvotflyktingar) som anlände till områden med stark svensk majoritet. Numera gäller det framför allt kvotflyktingar och arbetskraftsinvandrare som bosätter sig i svenskspråkiga landsbygdsområden, där svenskan utgör den naturliga ingången till både arbete och socialt liv. Detta kan delvis vara en följd av att frågan om språklig valfrihet fått större synlighet – inte minst tack vare det målmedvetna påverkansarbete som under de senaste åren drivits av nyckelaktörer inom integrationsfältet: politiker, organisationer och nätverk.⁴

Ett automatiskt språkval kan också handla om ett personligt motiverat och närmast självklart val, till exempel när någon i familjen talar svenska. I sådana fall framstår svenskan inte som ett strategiskt val för att platsa i samhället, utan snarare som det språk som bäst passar in i det liv man redan lever eller vill leva.

2 Forsgård, 2025; Helander, 2015; Hämäläinen et al., 2019

3 Willamo, 2021

4 Jämf. Forsgård, 2025

Svenska var det självklara valet för mig eftersom min man är svenskspråkig, hans familj är svenskspråkig och de flesta av hans vänner är svenskspråkiga. Och om man jämför finska med engelska och svenska med engelska, så var svenskan det enklare valet just då. (Utlandsfödd 2)

Vi bad de intervjupersoner som mer eller mindre automatiskt hade integrerats på svenska att reflektera över sina planer på att lära sig finska. En informant berättade om hur svårt det kan vara: efter att ha lärt sig svenska och trots gynnsamma omständigheter, deltagande i språkkurser och till och med ett godkänt resultat i den allmänna språkexamen i finska, blev finskan aldrig ett språk som verkligen etablerades. Med tiden fick detta påtagliga konsekvenser, inte minst för informantens karriärutveckling.

Det svenska språket kom automatiskt till mig eftersom min mans familj är svenskspråkig och hela den här byn som jag bott i var svenskspråkig. Men sen tog jag också kurser i finska. Men finskan förblev ändå ganska svag och det har medfört enorma svårigheter. Nu har jag faktiskt ändå avlagt också finska examen. Men det räcker antagligen ändå inte för det spelar ingen roll på något sätt... [Handlar det om] språket eller det att man ändå har den härkomst man har? Så att [...] jag inte har satsat på finska minst lika mycket som på svenska så det är synd. Men så här är livet. Man hinner inte med allt och man gör och gör och studerar och jobbar. (Utlandsfödd 10)

I samband med automatiskt språkval vill vi lyfta partners roll – som ofta är osynlig, men avgörande för språkvalet. I flera av våra intervjuer var det den finlandssvenska partnern som, medvetet eller omedvetet, styrde språkvalet och riktningen för integrationen. Av fem informanter som flyttade till Finland på grund av ett förhållande med en svenskspråkig partner valde två att integreras på svenska (en utlandsfödd behärskade redan svenska, ytterligare två par överväger att flytta från Finland). Många par kommuni-

cerar främst på engelska, medan svenskan eller finskan används utanför hemmet. Samtidigt förväntas den finländska partnern bära ett stort ansvar utan att få stöd för detta. Partnern blir inte bara en följeslagare i vardagen – utan en medaktör i beslutet om vilket språk livet i Finland ska levas på.

Språkvalet i praktiken: vad påverkar beslutet?

(Det aktiva) språkvalet är avgörande inte bara för den kvalitativa upplevelsen av integration utan också som en faktor som kan forma både livsvillkor, möjligheter och känslan av tillhörighet långt framöver. För många nyanlända blev valet av språk en identitetsskapande handling.

Varför väljer man då det ena språket framom det andra? Detta är en fråga som explicit inte beaktas i Willamos typologi. Denna aspekt hittar vi däremot i Mia Juthmans⁵ avhandling där hon skriver att valet av svenska 1) grundar sig på en önskan att bli del av en välkomnande och positiv gemenskap (i kontrast till den finskspråkiga majoriteten), 2) på att svenskan blir ett andrahandsval när finskan inte fungerat som planerat, 3) på att svenskan ses som en strategisk kompetens – där språket i sig är sekundärt till de möjligheter det öppnar – eller 4) som en form av motstånd eller revolt mot det finska språket och majoritetskulturen. Våra intervjuer visar tydliga geografiska skillnader i *hur* språkvalet görs. I södra Finland sker beslutet oftast på individens eget initiativ – genom vänner, nätverk eller egen forskning snarare än via myndigheter. Det säger något om hur starkt finskan fortfarande präglar integrationssystemet, trots den formella tvåspråkigheten. Att aktivt välja svenska kan därmed ses som ett uttryck för handlingskraft – ett sätt att ta kontroll över sin integrationsresa, snarare än att bara följa den väg som råkar ligga öppen.

5 Juthman, 2025, s. 50.

I Österbotten växer beslutet däremot oftare fram i dialog med en integrationshandledare eller genom kontakt med omgivningen.

Jag ville bo här. Jag hade inga tankar på att flytta till Helsingfors eller till andra stora städer. Jag valde svenska som integrationsspråk. [...] Efter att jag hade valt svenska som integrationsspråk hittade man en skola för mig. (Utlandsfödd 8)

Nästan alla rapporter om integration på svenska beskriver fall då nyanlända valt att lära sig svenska av strategiska eller pragmatiska orsaker. Detta gäller då särskilt invandrare i södra Finland. Många med germansk eller indoeuropeisk bakgrund upplever dessutom att svenskan är ett lättare språk att lära sig än finskan. Det anses att svenskan har en lägre tröskel för inlärnin g och att den erbjuder en snabbare väg in i samhället (eller åtminstone in i vissa samhällsdelar eller aspekter av vardagen) - exempelvis för att hantera byråkratiska krav gällande medborgarskap, att läsa skyltar, att kunna kommunicera med myndigheter, eller att ta del av en hobby.

Just nu är det viktigt för mig att först och främst [lära mig] svenska och ta YKI examen, för nu har jag nått B1-nivå. Så det är bara en fråga om att prata nu, en intermediate nivå. När jag kan prata kan jag ta testet. Efter att ha klarat provet känner jag mig lugn [...]. Jag tänker stanna här de kommande 30 åren. Så det blir viktigt för mig att lära mig båda språken. Jag är medveten om det. (Utlandsfödd 9)

I likhet med flera tidigare studier ser också vi att svenskundervisningen för vissa nyanlända har blivit en sorts räddning – ett nytt försök efter tidigare ofta frustrerande erfarenheter av att lära sig finska. För andra återigen är svenska ett första steg som senare har följts av finska – ibland med viss ånger över prioriteringsordningen. I södra Finland ses språket ofta som ett verktyg snarare än

som ett mål, som ett sätt att stärka anställningsbarheten. I Österbotten däremot uppfattades svenskan snarare som en självklarhet – ett språk man helt enkelt behövde här och nu för att kunna delta i samhället:

Att lära sig språket just där man bor är viktigt för att kunna gå vidare och bli en del av samhället. Att lära sig svenska är också ett krav för att hitta ett jobb, mycket förståeligt eftersom instruktioner och kommunikation med kollegor på deras språk hjälper en att klara sig. Att inte kunna tala deras språk fungerar som en barriär mellan dig och personen som talar svenska.
(Enkät svar)

Några av våra respondenter betonade vikten av att lära sig svenska som en del av det nationella kulturarvet. Ett centralt inslag i detta är att närvaron av flera nationalspråk bidrar till språklig mångfald och utgör en förutsättning för ett inkluderande och tolerant samhälle:

Jag anser att möjligheten att studera svenska är en viktig del av integrationen i det finländska samhället. Svenska är ett av Finlands officiella språk, och att lära sig det hjälper en att bättre förstå landet, dess historia och dess kulturella mångfald. (Enkät svar)

Berättelserna bland de vi intervjuat visar också att slumpen – eller kanske snarare en blandning av tillfälligheter, möten, platser och livssituationer – spelar en stor roll för språkvalet. Vem man råkar träffa, var man befinner sig och i vilken fas av livet man är, verkar ha en avgörande betydelse. Flera informanter berättar att de valt svenska för att det råkade vara det alternativ eller den studieväg som bäst motsvarade deras behov just då. En började med att studera finska men bytte till svenska då hen hittade en språkkurs med en möjlighet att i förlängningen säkra ett arbete. En annan berättade att hen troligen skulle ha

valt finska om det alternativet hade funnits – eller om de helt enkelt hade råkat stöta på det vid rätt tidpunkt.

Jag ville fortsätta jobba på finska i skolvärlden. Men sen såg jag programmet för ukrainska lärare på internet. Det var på svenska. I ett halvt år lärde vi oss svenska och sen kunde vi börja jobba på ett svenskspråkigt dagis. Och vi fick alla jobb på ett dagis. Men [i hemlandet] jobbade jag i skolan i tio år. [...] Jag ville fortsätta här som lärare men inte på dagis. (Utlandsfödd 6)

För att konkludera: många utlandsfödda är medvetna om svenskans (geografiska) begränsningar, men de prioriterar det trygga och stabila livet i det lilla samhället som en del i ett livsskede. Flera utlandsfödda med flyktingbakgrund har i våra samtal betonat betydelsen av den lokala förankringen. Några säger att de inte hade planer på att flytta vidare, utan såg den trygghet, den gemenskap och de vardagsrelationer som de skapat på orten som viktigare än alla de möjligheter som ett liv i södra Finland kan föra med sig. Att "stanna" var ett medvetet val – ett sätt att bygga ett tryggt hem.

“Finska dominerar integration, ingen informerar om det svenska och ingen väljer svenska.”

Många grupper av utlandsfödda som kommer till Finland – som arbetskraftsinvandrare eller som internationella studerande – står i praktiken utanför de etablerade integrationsstrukturerna. De deltar inte i integrationsutbildning, de får ingen integrationsplan, och fast många får handledning och information om det finländska samhället från arbetsgivaren, utbildningsanordnaren eller från tredje sektorn, tillhandahålls denna form av stöd på frivillig grund och bygger på arbetsgivarens eller utbildningsanordnarens goda vilja. Processen varken granskas eller samordnas med andra integrationsaktörer.

Konsekvensen blir att de sällan får tillräcklig information om språkvalet, om Finlands tvåspråkighet eller om vilka vägar till språkinläring som faktiskt finns. En informant berättade att varken hen eller kollegorna – vårdare rekryterade från utlandet – någonsin fick möjlighet att välja mellan finska och svenska som integrationsspråk. Det största hindret för att lära sig svenska handlade därför inte om brist på motivation, utan om brist på kunskap, valmöjligheter och fungerande former för språkinläring – särskilt för dem som arbetar skift eller oregelbundna tider.

För tretton år sedan hade endast en minoritet (23 %) av respondenterna i en enkät i huvudstadsregionen blivit erbjudna svenska som integrationsspråk av myndigheterna. Och detta trots att de hade rätt att få den informationen.⁶ Samtliga specialister inom sysselsättnings- och integrationstjänster som vi har intervjuat berättar däremot nu att de informerar nyanlända om möjligheten att lära sig svenska. Vi har ingen anledning att ifrågasätta detta, men det är ändå tydligt att finskan fortfarande utgör den dominerande referensramen i den finländska integrationsberättelsen. **Svenskan framstår fortfarande mer som ett undantag än som ett likvärdigt alternativ.**

Även om svenska i dag (troligtvis) nämns i allt informationsmaterial som produceras av myndigheterna – till skillnad från situationen för bara några år sedan – är finskans överordnade ställning fortfarande påtaglig i praktiken. Ett talande exempel är den nationella söktjänsten för språkkurser för invandrare, kallad *Finnishcourses.fi*. Länken till söktjänsten för kurser i svenska återfinns på hemsidan allra längst ner, placerad under själva sökfältet. **På ett mer övergripande plan saknas det fortfarande ett samlat informationsmaterial om valet av integrationsspråk, riktat både till integrationsspecialister och till nyanlända själva.**

6 Creutz & Helander, 2012

Samtidigt går det att urskilja en försiktig rörelse i en annan riktning. Informationen om svenska som språkval har blivit aningen mer synlig på olika webbplatser under de senaste åren. Kommunförbundet och Luckan har år 2023 producerat och distribuerat material om integration på svenska. Folktinget har ifjol tagit fram broschyrer om språkval riktade till föräldrar, och vid UF-centret planerar man att publicera nytt informationsmaterial om språkvalet år 2026. För att nu nämna några insatser.

Men det finns också skäl att reflektera över handledarnas roll. Om det ges information om svensk integration som i förlängningen inte leder till några konkreta resultat kan detta skapa misstro hos handledaren och minska hans motivation att informera om svenskan – i förlängningen begränsas därmed de nyanländas möjlighet att göra ett fritt språkval. Även de som försöker ge en balanserad bild av språkvalet stöter ofta på systeminterna brister. Det finns inga tydliga rutiner för hur information om svenska faktiskt ska ges, och det finns inte heller klara stigar eller statistik att visa upp för de som eventuellt intresserar sig för att välja svenska. Detta gör det svårt att argumentera för svenska som ett första språkval.

Om en nyanländ kommer och frågar mig – okej två språk, men vilketdera skulle du rekommendera till mig? Och sen uppstår då den här diskussionen. Då säger jag att jag inte kan rekommendera något, men nämner att de svenskspråkiga är färre och det finns få arbetsmöjligheter [...] i så fall väljer man då ändå finska. (Expert)

I arbetet med denna rapport stötte vi inte på något enda fall där en informant skulle ha sagt att de valt svenska på initiativ av eller på uppmaning av en handledare. I två fall har en handledare däremot nog ifrågasatt deras språkval

eller aktivt försökt övertala dem att välja finska i stället. Som Tobias Pöttsch⁷ noterar, sker detta ofta med välmenande, om än paternalistiska argument: myndigheter säger sig veta vad som är ”bäst” för invandrarna – ekonomiskt, socialt, praktiskt.

Jag kände att svenska skulle vara mycket lättare att lära mig för jag studerade tyska tidigare. Jag märkte att jag tittade på de svenska namnen på maten för att gissa vad jag köpte. Och svenska lät lite som engelska och tyska. Men då sa integrationshandledaren till mig att man bara i särskilda fall kan integreras på svenska. Men eftersom min partner är finsktalande sa [integrationshandledaren] att eftersom han är finskspråkig och allt bara är på finska...så kan jag gå privat om jag vill lära mig svenska. (Utlandsfödd 3)

Även om den utlandsföddas erfarenhet i just detta fall ligger några år tillbaka i tiden har detta språkbeslut fortfarande påtagliga konsekvenser för hens liv; också inlärn timer av svenska vid sidan av ett heltidsarbete har visat sig vara en betydligt mer utmanande och mödosam process efter att hen först har integrerats på finska.

De återkommande argumenten mot att erbjuda svenska är välbekanta och gäller främst bristen på svenskspråkiga jobb, begränsade fritidsmöjligheter och en mer begränsad tillgång till service. Och visst, dessa problem finns. Men när de används som ett slags standardsvar cementeras samtidigt bilden av finska som den språkliga normen (särskilt i södra Finland) och som den enda ”riktiga” integrationsvägen – medan svenskan framställs som ett riskabelt sidospår. För den som vill integreras på svenska betyder det ofta att valet måste motiveras och förklaras, till och med försvaras. Och där, i själva behovet av att ständigt förklara sitt språkval, finns kanske den största

7 I Helander, 2015

utmaningen. Det handlar inte bara om språket i sig – utan om att få sin röst hörd. I möten där makten redan är ojämnt fördelad blir det svårt att ifrågasätta beslut som fattas i ens ställe. Mika Helander (2015) påminner om att svensk integration i grunden handlar om demokrati och rättvisa: om rätten att fatta ett informerat beslut, inte om att styras in i redan färdiga spår.

“Det är väl inte realistiskt att lära sig både svenska och finska.”

Magma publicerade år 2020 ett enkätresultat som handlade om attityder till svenskan bland utlandsfödda. I den enkäten sade sig över 70 procent ha en positiv inställning till att lära sig (eller förbättra) sina svenskkunskaper.⁸ Även i vårt material framträder en tydlig vilja eller åtminstone en positiv inställning till att utveckla kunskaperna i det andra inhemska språket. För informanter som först lärt sig svenska hänger intresset för finska samman med möjligheterna till sysselsättning och social överlevnad. Framför allt i huvudstadsregionen finns en utbredd vilja att lära sig båda nationalspråken (åtminstone i någon utsträckning) då kunskaper i både svenska och finska ofta uppfattas som nödvändiga för fullständig integration och etablering på arbetsmarknaden.⁹ Invandrare väljer dock – eller åtminstone överväger – att lära sig det andra nationalspråket först efter att de uppnått en tillräcklig nivå i det första, antingen subjektivt upplevd eller formellt bekräftad genom, till exempel, den allmänna språkexamen.

Ett återkommande tema i samtalen om språkval är frågan om språklig rörlighet: det lokala sammanhanget har en inverkan på språkvalet, men då livsplaner änd-

8 Se <https://magma.fi/majoritet-av-utlandsfodda-uppfattar-svenskan-som-vasentlig-del-av-det-finlandska-samhallet/>. Noteras kan att undersökningen gjordes i samarbete med Helsinki Times, vars läsekrets tenderar att domineras av högutbildade och engelskkunniga personer.

9 Creutz & Helander 2012; Luckan, 2021.

ras och man flyttar till en annan del av landet eller utomlands, förändras också ens språkliga behov. Då kan valet av svenska bli exkluderande: enligt tidigare forskning upplever många som integrerats på svenska att bristen på kunskaper i finska kan skapa en känsla av språklig isolering, särskilt i finskspråkiga miljöer där svenskan sällan räcker till. Många undviker att resa till större städer av just den orsaken.¹⁰

Vår analys visar att många nyanlända är välinformerade om språkens ställning i olika delar av Finland. Även personer som lever på svenska i mindre orter i Österbotten var medvetna om att en eventuell flytt till huvudstadsregionen innebär att de bör lära sig finska – och de accepterar detta. Några formulerade en plan att lära sig båda språken i framtiden, men vi märkte – och tidigare forskning bekräftar detta¹¹ – att denna ambition gäller så länge den inte innebär att ett språk lärs in på bekostnad av det andra.

Om de bara hade gett mig mer tid att lära mig språket. Det är svårt för invandrare att hitta arbete, särskilt när jag inte talar engelska eller finska och bara håller på att lära mig svenska. (Enkät svar)

Flera informanter som i dag lever och arbetar på svenska började sin integrationsresa på finska – ofta med begränsat resultat.

Jag försökte, helt ärligt, jag försökte med finska, eftersom en större del av befolkningen naturligtvis talar finska. Men det var väldigt svårt [...] Och dessutom hade jag någon slags grund i danska från långt tillbaka, det fanns ändå kvar något minne där. Så svenskan kändes lite lättare. (Utlandsfödd 13)

¹⁰ Mohamed, 2022

¹¹ Pötzsch, 2020

I vårt material ser vi att invandrare sällan har full kännedom om den lokala språkliga miljön redan vid ankomsten, eller ens om vad det i praktiken innebär att använda finska eller svenska i vardagslivet. En utlandsfödd som kom till Finland som arbetskraftsinvandrare berättar hur språkvalets konsekvenser blev tydliga först efter en tid i arbetslivet. Från början visste hen inte att Finland är tvåspråkigt – och fick ingen information om möjligheten att välja svenska. Det togs för givet att hen, liksom de andra vårdarna som rekryterats till samma formellt tvåspråkiga arbetsplats, skulle integreras på finska.

När jag var i [hemlandet] visste jag bara att det fanns finska. Men när jag kom hit, och vi gick till banken, så fanns det en affisch där det stod något på finska... och så fanns det ett annat språk.: Och en del av affischen... jag kände mig mer kopplad till den. [...] Varför berättade ingen för oss, när vi skulle integreras i Finland, att det finns ett annat språk? (Utlandsfödd 12)

I dag studerar och arbetar hen på finska, men viljan att lära sig svenska växer. Inom äldreomsorgen, där många klienter lider av demens eller minnessjukdom, är språket inte bara en fördel, utan en förutsättning för att skapa förtroende. Den korta introduktion i svenska som gavs inom utbildningen upplevdes dock som otillräcklig.

Det är svårt att lära sig finska. [...] De flesta av mina klienter i [den tvåspråkiga kommunen] talar två språk. Deras familjemedlemmar försöker prata med mig på svenska, som jag inte förstår alls. Hur ska man kunna bygga förtroende om man inte kan språket? (Utlandsfödd 12)

Samtidigt tvekar denna informant att ta upp frågan med sina överordnade inom vård- och utbildningsprogrammet. Dels för att det känns svårt att föra en sådan diskussion när de egna finsskunkskaperna ännu inte räcker till, dels av oro för att frågan om svenska ska tolkas som

kritik – eller som ett tecken på bristande kompetens snarare än som ett legitimt behov.

Många av de som valt svenska som integrationsspråk (och som lever sina liv på svenska) planerar att lära sig finska – eller åtminstone har de insett att finskan är nödvändig för långsiktig framgång i Finland.

Jag tror att jag måste lära mig finska. Eftersom jag har en förutsättning att prata finska. Det är svårt men jag måste göra det. (Utlandsfödd 8)

Just nu fokuserar jag på svenskan först, men jag vill också lära mig finska, för man vet ju aldrig – kanske flyttar vi någonstans om ett tag. Jag menar, det kan hända att vår familj någon gång behöver någon som talar finska också. Men just nu är det svenskan som gäller, eftersom vi bor här och det är svenska som talas här – det är vårt fokus just nu. (Enkät svar)

Bland de vi mött som integrerats på svenska fanns också flera som i efterhand ångrade sitt språkval. En av dem uttryckte att hen gärna hade valt finska om beslutet gjordes i dag – inte för att integrationen på svenska hade misslyckats, utan för att vardagen i huvudstadsregionen upplevdes som begränsad. En annan, som flyttade till Finland för över tio år sedan för att återförenas med sin finlandssvenska partner, reflekterade över sitt språkval på ett liknande sätt:

[informantens bekanta] sa, åh, du behöver inte finska. Du vet, huvudstadsregionen är väldigt engelskspråkig. Det där [...] stämmer nog, men inte i professionella sammanhang. Så, i efterhand: hundra procent finska. Jag tror att om jag skulle ge råd till någon som flyttar hit, och om de flyttar hit på grund av en partner, skulle jag säga: lär dig finska direkt. Jag skulle gärna vilja kunna säga 'lär dig svenska', men jag har inte sett hur det skulle hjälpa i Finland som helhet. Bara om man visste att man flyttade till ett mycket

specifikt svenskspråkigt område. En annan synpunkt skulle vara om man flyttar hit med ett jobb redan ordnat. (Utlandsfödd 2)

Ångern över att ha valt bort finskan handlar ofta om begränsade karriärmöjligheter eller svårigheten att avancera utan goda kunskaper i finska, men också om möjligheten att påverka sitt eget liv och delta fullt ut i vardagen. Exempelen visar hur viktigt det är att den som flyttar till Finland får tydlig och individuell information om språkvalet. För många handlar valet inte om långsiktig strategi, utan om vad som just då känns möjligt, begripligt och tillgängligt.

Huvudsaken är att man har rätt förväntningar, att personen är medveten om hur situationen ser ut på arbetsplatsen men det är väl bara en fördel om man kan kombinera studier i båda språken. (Utlandsfödd 1)

Ofta är dock inte ens tillgången till kurser i svenska tillräckligt för en känsla av inkluderande aktiviteter. Några efterfrågade språkcaféer, specialiserade kurser i svenska, digitala verktyg och kurser,¹² eller sociala sammanhang där man kan prata, mötas, göra saker tillsammans, och träffa andra svenskspråkiga. Å andra sidan ansåg vissa informanter att utbudet av språkkurser var tillräckligt och att det största problemet inte finns i tillgången på kurser eller läromedel, utan i att materialet fokuserar på standardsvenska snarare än på talspråk – något som i längden påverkar hur användbara språkkunskaperna blir:

När någon flyttar till ett annat land måste man först lära sig det grundläggande och sedan hitta tid att integreras på det valda språket som behöver studeras. Lyckligtvis bor jag i en svenskspråkig stad. Det ger en fördel när det gäller att lära sig språket, särskilt med det jobb jag har fått. Det finns ett

12 Här vill vi notera att i dag organiseras många svenska språkkurser i huvudstadsregionen som distansundervisning. Detta ökar flexibiliteten och tillgängligheten å ena sidan, men kan å andra sidan påverka upplevelsen av språkinläring.

brett utbud av studieredskap som vi kan använda: YouTube, podcaster och integrationsplaner, för att nämna några. Men människor talar talsvenska och inte standardsvenska, vilket är en ganska stor utmaning för nya invandrare som mig. (Enkät svar)

I vår enkät mötte vi också kritiska röster som riktade sig mot integrationen på svenska som fenomen. Några föreslog en gemensam integrationsmodell på finska, med möjlighet att därefter läsa intensivkurser i svenska eller samiska.

Det finlandssvenska samhället borde sluta låtsas att svenskan är jämbördig med finskan. Det är den inte, och det kommer den aldrig att vara. Vad man i stället borde göra är att säkerställa att alla de som redan har integrerats på finska registreras för en sex månader lång intensivkurs, betald av den kommunala arbetsförmedlingen, för att uppnå en bra B1- eller B2-nivå i svenska [...] även om de redan har beviljats finskt medborgarskap. (Enkät svar)

Eller med en annan röst:

Det borde inte finnas någon möjlighet att integreras på svenska, förutom i enspråkigt svenska kommuner. Det som istället borde erbjudas är möjligheten att gå en intensivkurs i svenska eller samiska på statens bekostnad efter att någon har behärskat finska. (Enkät svar)

Dessa röster är kritiska, och de är viktiga: de påminner om att den svenskspråkiga integrationen inte kan utvecklas i en egen bubbla, utan att den måste förstås i relation till hur hela det finländska integrationssystemet fungerar.

Svenska och finska samtidigt: är en tvåspråkig integrationsutbildning möjlig?

En återkommande fråga i rapporter om integration på svenska handlar om tvåspråkiga integrationsutbildningar. Tidigare försök har gjorts med utbildningar där det ena språket fungerat som huvudspråk och där undervisning i det andra språket har koncentrerats till en eller två dagar i veckan. Erfarenheterna har varit blandade, och någon tydlig bild av vad som faktiskt fungerar har ännu inte vuxit fram. Frågan är ändå aktuell: under 2026 lanseras en ny tvåspråkig pilotutbildning i Åbo, denna gång med finska som huvudspråk.

Andrahandsuppgifter tecknar en varierad bild av dessa tvåspråkiga kurser. En kurs med finska som huvudspråk, där svenskan så att säga har integrerats i undervisningen en dag i veckan enligt individuella behov, beskrivs som både flexibel och uppskattad – inte minst för de sociala sammanhang den skapade. Men en annan modell, där flera timmar finska har inkluderats i en svenskspråkig utbildning, upplevdes däremot som splittrande och störde känslan av helhet och språklig inlevelse.¹³

Skillnaderna verkar hänga samman med hur undervisningen organiseras. En mer generell introduktion till det andra språket gav lägre motivation, medan individualiserad undervisning – anpassad till förkunskaper och mål – skapade större känsla av progression. Som Astrid Thors¹⁴ konstaterat påverkas tvåspråkiga utbildningars genomslag starkt av deltagarnas bakgrund och förväntningar.

Erfarenheterna visar alltså att tvåspråkiga integrationsutbildningar är komplexa konstruktioner – deras effekt beror på hur, var och för vem de ordnas: individuellt eller kollektivt, nätbaserat eller platsbundet, flexibelt eller standardiserat.

¹³ Pöttsch, 2020

¹⁴ Thors, 2018

Att lära sig både svenska och finska är sällan enkelt, oavsett om språken studeras parallellt eller i följd. Språkinläring på avancerad nivå kräver inte bara motivation, utan också tid, kontinuitet och social förankring – förutsättningar som ofta saknas i dagens system. Ändå är tvåspråkigheten något många ser som eftersträvansvärt: en nyckel till rörlighet, arbete och tillhörighet.

Slutligen kan vi säga att det vore orimligt att förvänta sig att alla nyanlända i tvåspråkiga kommuner ska lära sig båda nationalspråken.¹⁵ Samtidigt är det problematiskt om fördelarna med språkkunskaper inte kommuniceras, eller om möjligheten att ens prova det andra språket uteblir – särskilt för dem som redan arbetar, eller planerar att arbeta, inom yrken där svenska är en tillgång eller ett krav.

“Svenska öppnar dörrar till Norden”

Ett återkommande argument för att lära sig svenska i Finland är att språket antas ge bredare kontaktytor och underlätta rörlighet inom hela Norden – en möjlighet som finskan inte erbjuder i samma utsträckning. Intressant nog nämns detta inte av någon av våra utlandsfödda informanter, och den nordiska eller internationella dimensionen framstod inte som ett avgörande motiv för att lära sig svenska före finska. Detta innebär naturligtvis inte att aspekten saknar betydelse, utan snarare att det som upplevs som centralt för en grupp integration på svenska eller språkinläring inte nödvändigtvis har samma relevans för en annan.

Det är rätt svårt att se hur argumenten för det svenska språkets användbarhet i en nordisk kontext skulle utgöra ett hållbart skäl för att investera i integrationsinsatser på svenska – särskilt om kunskaperna sedan främst används *utanför* Finland. Det är inget problem om integration av alla aktörer förstås som en

15 Jämf. Forsgård, 2025

individuell resa, formad av personens egna mål, drivkrafter och kompetens. Men som argument för att bygga och finansiera svenskspråkig integration i Finland blir det mer tveksamt – kan integration motiveras med utflyttning? Eller, om vi tar analysen ett steg längre – skulle den här attityden kunna spegla en upplevelse av hög rörlighet bland invandrare (särskilt arbetskraftsinvandrare), en osäkerhet kring integrationens resultat eller kanske en form av desillusionering?

Den statistik som finns tillgänglig visar endast antalet utlandsfödda som flyttar från Finland till Sverige, utan hänsyn till språkkunskaper. Några större variationer syns inte; antalet har ökat långsamt sedan början av 2000-talet, men tillväxten har varit betydligt långsammare än invandringen till Finland under samma period. Mellan 2015 och 2024 flyttade i genomsnitt mellan 550 och 700 personer med utländsk bakgrund från Finland till Sverige varje år. Hur mycket svenskans användbarhet i en nordisk kontext faktiskt inverkar på språkvalet bland utlandsfödda förblir därför oklart.

Migrationen sker nuförtiden även i motsatt riktning: personer från Sverige och från det svenskspråkiga Österbotten flyttar till kommuner i södra Finland, ofta med stark finskspråkig majoritet.¹⁶ Dessa grupper representerar både hög- och lågutbildade, och trots att de redan behärskar svenska präglas deras integrationsprocesser ofta av ett fortlöpande förhandlande mellan det svenska och det finska – något som tydligt visar att språkkunskaper i sig inte automatiskt leder till social eller institutionell inkludering.

Vi mötte flera personer som flyttat till Finland från andra nordiska länder: de talar svenska och bär med sig ett kulturellt och socialt kapital som ligger nära det finländska. Ändå visar både tidigare forskning och våra egna observationer att en nordisk bakgrund eller erfarenhet inte automatiskt leder till en smidig

16 Helander, 2015

integration. En av våra informanter hade under nästan ett års tid försökt hitta jobb på svenska och etablera sig i det svenskspråkiga samhället i huvudstadsregionen, samtidigt som hen studerade finska. Här mötte vi en högutbildad person med svenska språkkunskaper och viljan att lära sig finska men som ändå inte hittar vägen in förutom i hobbyföreningar. Forskningen bekräftar detta: även nordiska migranter kan möta tydliga hinder när det gäller etablering, tillhörighet och position på arbetsmarknaden.¹⁷

Även om integration inte kan reduceras till en fråga om arbete, visar det här fallet något viktigt: informanten – en högutbildad arbetssökande med stark vilja att fortsätta sin karriär – uttrycker en tydlig skepsis mot integration på svenska i huvudstadsregionen, grundad i egna erfarenheter och observationer:

När jag studerade finska var det flera i min klass som först hade valt att integreras på svenska, men som sedan bytte spår eftersom det var svårt att få jobb på svenska. Då lärde de sig finska istället. Och det jag sa var att det kan vara en björntjänst att integrera utlandsfödda på svenska i huvudstadsregionen, särskilt om man har högre utbildning. Det är väldigt svårt att få jobb på svenska. Därför skulle jag, åtminstone i huvudstadsregionen, rekommendera att fler integreras på finska. Och jag vet att det är känsligt...
(Utlandsfödd 1)

Det är särskilt intressant eftersom informanten också återger andras berättelser – där valet av svenska som integrationsspråk ibland beskrivs som en väg som leder vid sidan av, snarare än framåt. Bakom ligger en återkommande uppfattning att finskan är den mer pragmatiska vägen in, språket som öppnar dörrar till arbete och rörlighet i hela landet.

17 Hedberg & Kepsu, 2016; Wahlbeck & Fortelius, 2019; Wahlbeck, 2022.

Ett nytt och delvis oväntat mönster i rörelsen mellan Finland och Sverige handlar om familjer som först invandrat till Sverige, etablerat sig där och lärt sig svenska – men som senare valt att flytta vidare till Finland, oftast till huvudstadsregionen eller Åbo. Skälen varierar: trygghet, familj, eller en känsla av att livet i Sverige inte riktigt motsvarat förväntningarna. Många använder svenskan som en tillgång, medan de håller på att studera finska för att stärka sina chanser på arbetsmarknaden. Tidigare gick rörelsen ofta åt andra hållet – från Österbotten till Sverige – i hopp om större arbetsmöjligheter och en bredare svenskspråkig gemenskap. Fall som dessa, där vi ser svenskspråkiga personer flytta till Finland (och eventuellt använda svenska som etableringsspråk) men samtidigt lära sig finska för att integreras och kunna utveckla sina karriärvägar, illustrerar att svenskan kan fungera som en dörr in – men inte alltid som en väg framåt.

“Svenskan är nyckeln till samhället”: hur svenskan används

Utifrån tanken att språket är ett av de viktigaste verktygen för inklusion bad vi våra informanter berätta var, hur och varför de använder svenska i vardagen. Svaren visade stor variation: svenskan används på jobbet, i kontakt med myndigheter, bland vänner, och hemma runt köksbordet.

Skillnaderna mellan regioner är tydliga, om än väntade. I Österbotten lever svenskan i vardagen – man arbetar, handlar och småpratar på språket medan i södra Finland krävs mer medveten navigering mellan svenska, finska och engelska. Här blir antingen familjen eller arbetsplatsen ofta de enda arenorna där svenskan verkligen används.

För dem som valt svenska utifrån familj eller kommun blir språket något mer än ett verktyg – det blir ett sätt att bygga relationer och tillhörighet, hitta en rytm i vardagen och långsamt ta plats i samhället.

I ett fall mötte vi en utlandsfödd som var den enda i hens familj som integrerats på svenska. Hen trivs med sina kollegor men söker fortfarande en känsla av tillhörighet. Hen studerar också finska intensivt. En arbetskraftsinvandrare berättade att hen inte använder svenska alls utanför arbetsplatsen. I dessa fall används svenskan ofta instrumentellt – som ett praktiskt verktyg för att få arbete, studera eller vara i kontakter med myndigheter, bland annat för att underlätta förståelsen av dokument och processer¹⁸ (särskilt när kunskaperna i finska ännu är begränsade) men sällan som ett bredare redskap för att hantera livets olika delar eller för att underlätta den sociala etableringen som helhet. Båda ovan nämnda informanterna talade varmt om sina arbetsgemenskaper – om kollegor som varit öppna och hjälpsamma. Men under ytan anades också en tydlig gränsdragning: den vänliga gemenskapen stannade vid arbetsplatsen. En informant beskrev en känsla av osäkerhet och ensamhet utanför jobbet och att tillhörigheten inte riktigt följde med hem (Utlandsfödd 7).

Vi noterade två fenomen. För det första att de positiva attityder som många möter på svenskspråkiga arbetsplatser ofta stannar inom arbetsplatsens ramar och sällan spiller över till mer privata livssfärer. För det andra att svenskan inte alltid räcker till för att hantera vardagen fullt ut. Flera utlandsfödda i södra Finland berättade att de ibland valt att använda engelska för att klara av vardagliga sysslor, såsom att handla eller få tillgång till olika tjänster – helt enkelt därför att svenskspråkig service inte alltid funnits tillgänglig eller gått att få tillräckligt snabbt.

Jag har personligen svårt att få hjälp på svenska och upplever att det ofta går bättre när jag pratar engelska i stället. Till exempel säger min lokala hälsostation att de erbjuder service på svenska, men jag har tillbringat timmar i telefonkö innan jag till slut gett upp och istället ringt den engelska

18 Creutz & Helander, 2012

linjen – eller den finska, men pratat engelska – och då fått svar nästan direkt. Samma sak har hänt när jag besökt hälsostationen för personliga ärenden: sjuksköterskorna och personalen har talat finska, inte svenska.
(Enkät svar)

I Österbotten ser situationen något annorlunda ut. Som en informant uttryckte det, “[m]an klarar sig med svenska.” En annan, som jämförde den språkliga situationen i Finland med exilsituationen i sitt hemland, framhöll hur det upplevs som rättvist att ha två officiella språk – och att faktiskt kunna använda dem i praktiken.

Ja, det är bra här i Finland. Svenska är ett jämställt språk här. Om jag pratar svenska behöver jag inte prata finska. Åtminstone i Österbotten
(Utlandsfödd 14)

Sammantaget visar berättelserna att svenskan rymmer flera roller. För vissa är den ett strategiskt verktyg för att skapa möjligheter i arbetslivet och i samhället. För andra är den ett språk för närhet och gemenskap – en bro mellan människor, men också ett sätt att synliggöra var en sådan bro saknas.

“Finlandssvenskar är mera välkomnande, liberala och stödjande än finskspråkiga”

En av de mest återkommande gemensamma nämnarna i sekundärkällorna handlar om upplevelsen av finlandssvenskar som mer sällskapliga, utåtriktade och öppna för mångfald – särskilt i jämförelse med finskspråkiga miljöer. Detta förklaras delvis av den omfattande historien av utvandring och de internationella kontakterna med olika kulturella och sociala verkligheter – framför allt

med Sverige och den engelskspråkiga världen – samt av den de facto minoritetsposition som präglar finlandssvenskarna.¹⁹

Särskilt i det finskdominerade södra Finland upplevdes de mindre och mer överskådliga svenskspråkiga gemenskaperna som en styrka – som platser där det är lättare att skapa kontakter och att hitta sin plats. Exempel på upplevd öppenhet förekommer i många sammanhang: i möten med svensktalande individer, i möten med svenskspråkiga kunder och deras anhöriga, i civilsamhället och på arbetsplatser. Nästan alla informanter talade om någon form av “social aura” bland de svenskspråkiga, präglad av nyfikenhet och vilja till kontakt:

Finlandssvenskar är, enligt min erfarenhet, mycket mer öppna – och det är inte menat som någon kritik av de finskspråkiga. Det handlar helt enkelt om kulturella skillnader. [...] Jag deltog i ett par program för företagsstart och det var i hög grad finlandssvenskarna som jag drogs till, på grund av hur sociala de är. Ibland stöter man förstås på någon som helt vägrar att interagera på grund av språket, vilket jag förstår. [...] finlandssvenskar är mycket mer öppna för att umgås. (Utlandsfödd 2)

Jag förstår att generaliseringar inte alltid är korrekta; men baserat på min personliga erfarenhet har den svenskspråkiga gemenskapen verkat mer öppen och kommunikationsinriktad. Samtidigt inser jag att både svenskspråkiga och finskspråkiga finländare är mångfacetterade, och mycket beror på individen och omgivningen. (Enkät svar)

Enligt informanten bottnar de svenskspråkigas öppenhet ofta i nyfikenhet och personligt engagemang – i en vilja att göra gott. Ibland tar sig denna vilja uttryck i ideella frågor ellerv i välgörenhetsinitiativ, särskilt då i arbetet med att

19 Helander, 2015

rädda eller hjälpa flyktingar och andra utsatta grupper av invandrare. Den goda viljan kan också hänga ihop med inlärda sociala och kommunikativa mönster som skapar ett intryck av tillgänglighet och låg tröskel redan under ett första möte.

En annan informant delade denna uppfattning och nämnde tolerans som en aspekt på finlandssvenskarnas öppenhet. Denna person hade sällan upplevt rasism i Finland men påpekade att de gånger det faktiskt hänt hade rasismen verbaliserats på finskspråkigt håll:

Det är lättare att prata med svenskspråkiga. [...] Jag har aldrig haft något problem med rasism med svenskspråkiga. [...] När man var ung och gick ut på krogen så, ja... Ibland fanns det kommentarer om min hudfärg eller någonting sånt. Men det är de enda gångerna jag haft problem med rasism.
(Utlandsfödd 16)

Många utlandsfödda beskriver en viss dragning till den öppna och pratsamma stilen hos finlandssvenskar. Huruvida denna öppenhet alltid är genuin är svårt att säga, men den upplevs i alla fall som tilltalande: det känns bra att bli sedd och att bli hörd. Att någon visar intresse för en eller uppmärksammar en kan skapa en känsla av tillhörighet, trygghet eller tilltro, och gör det lättare att hitta en plats i ett nytt socialt sammanhang – särskilt när man *försöker* höra till.²⁰ Hos vissa väcker öppenheten självkänsla och trygghet. För andra finns där något outtalat välbekant, något som kanske påminner om den egna kulturen och dess värderingar: ett sätt att mötas som är igenkännbart och som därför också känns mera som hemma:

Min personliga erfarenhet av att kommunicera med svenskspråkiga finländare har till största delen varit positiv. Jag har känt öppenhet, vänlighet och

20 Brown & Levinson, 1987; Joshanloo & Weijers, 2025

respekt. I en sådan miljö kände jag mig bekväm och mer självsäker, vilket är viktigt för en lyckad integration. (Enkät svar)

Finlandssvenskar verkar mer vänliga. Och mer familjeorienterade. Det här var en av de största kulturchockerna när jag flyttade till ett mer finsktalande Finland. De pratar inte exakt med sina kusiner. Du frågar inte din granne om hjälp. Det kändes väldigt onaturligt för mig. Och sen märkte jag att svenskspråkiga är mer community-orienterade. (Utlandsfödd 3)

Det finns också en annan sida av denna öppenhet. Svenskspråkiga nätverk med koppling till makt, status eller inflytande upplevs ofta som slutna, trots gemenskapens kanske initiala öppenhet. Fastän finlandssvenskar ofta beskrivs som öppna och vänliga gäller detta i många fall bara till en viss punkt:

Jag tror att de är mer öppna... för att kontinuerligt chitchatta. Men när det kommer till en djupare kontakt - jag kan inte säga att jag alltid kände mig så inkluderad i deras sällskap, alltså bland deras vänner eller på fester eller på bröllop. Jag kan inte säga att jag kände mig helt utanför, men den verkliga kopplingen jag har är till finskspråkiga personer. (Utlandsfödd 5)

Efter det initiala välkomnandet kan den utlandsfödda möta en glasvägg där tillgång till personliga relationer, till makt och inflytande eller till andra centrala sammanhang förblir begränsade. Denna upplevelse av en särskild inåtvändhet visar sig sällan direkt, utan först med tiden, dvs när förväntningarna på ömsesidighet, inkludering och långsiktig delaktighet har blivit större. Man blir aldrig bjuden hem till någon på middag efter några positiva möten på gården. Samtalen stannar vid det trygga och det neutrala – inom de ramar som den svenskspråkiga parten definierar som bekväma.

Det fanns också personer som tog frågan om de svenskspråkigas eventuella öppenhet ett steg längre, och i stället lyfte fram en särskild äkthet bland de finskspråkiga i jämförelse med de svenskspråkiga. De upplevde helt enkelt att vänskaper med finskspråkiga ofta kändes mer äkta:

[Finlands]svenska pojkar, de är sådär mera öppna. Men om du hittar en finskspråkig så kan han bli en bra kaveri. Bättre än en svenskspråkig. För ibland kan de bara bubbla och prata, de svenskspråkiga... Men vad menar de på riktigt? (Utlandsfödd 16)

Det är här skillnaden mellan *integration* och *inklusion* blir tydlig. Den finlandssvenska öppenheten skapar förutsättningar för integration – den gör själva inträdet möjligt. Men för verklig inklusion krävs mer än ett varmt välkomnande: det krävs rum där nya röster får påverka, där makt kan delas och där definitionen av vem som ”är finlandssvensk” kan utvecklas.

“Det finlandssvenska samhället och finlandssvenskar organisationer är öppna för alla”

Hur ser då utlandsfödda på finlandssvenska gemenskaper och organisationer och dessa organisationers egna föreställningar om öppenhet?

Många av våra informanter upplevde att man bakom den yttre öppenheten väldigt ofta stöter på en gräns: att de djupare kontakterna, alltså de kontakter som gör att man verkligen blir en del av gemenskapen, fortfarande är svåra att etablera i ett svenskspråkigt sammanhang.

När det gäller informella grupper – såsom föräldrar i en klassgrupp, grannar inom ett husbolag, eller andra gäster på en restaurang – gäller samma dynamik som den vi såg i föregående kapitel: det är ofta lätt att komma in, men det är inte lika lätt att bli delaktig. En informant berättade till exempel att hen är

“med” i skolans WhatsApp-grupper och får Wilma-meddelanden på svenska, men att bristen på anpassning i gruppens språkbruk gör att hon ändå förblir lite utanför – och i praktiken utestängd från det faktiska informationsflödet (Utlandsfödd 5).

Till skillnad från informella grupper av individer har många organisationer en agenda – en inkluderingsplan, en hållning till integration och ofta också ett intresse av att engagera personer med utländsk bakgrund. Förändras under sådana omständigheter den utlandsföddas upplevelse av att vara med – av att höra till?

Vi kan börja med föreningar: det finlandssvenska föreningslivet spelar en central roll för integrationen. Tillsammans med bildningssektorn utgör civilsamhället en av de viktigaste bärarna av den finlandssvenska identiteten. Inom föreningar kan man använda svenska, möta andra svenskspråkiga och lära känna både historien och vad det egentligen betyder och innebär att vara finlandssvensk i dag. I samband med ett tidigare fältarbete utfört av Magdalena Kosová (2016–2020) visade det sig att de flesta föreningar beskriver sig som öppna för alla som vill delta i verksamheten. Frågan är bara: hur upplevs detta i praktiken av de utlandsfödda själva?

Samtliga informanter kände till det finlandssvenska föreningslivet och kunde nämna några svenskspråkiga föreningar. Många har också varit med i svensk-språkig föreningsverksamhet och nämnde organisationernas betydelse för deras inklusionsprocess. Skillnader framträdde dock när vi frågade om ett eventuellt aktivt engagemang i föreningar. Lågröskelföreningar och hobbybaserade organisationer upplevdes som mest öppna – platser där man inte bara kunde delta, utan också faktiskt vara med och påverka, medan de mer ”anrika” och inflytelserika föreningarna (återigen) framstod som slutna:

Det gick väldigt enkelt att bli medlem i en kör. Men sen finns det ju de här anrika institutionerna [...] och de olika fonderna, och där upplever jag att det är svårt att ta sig in. Där sitter personer som har varit aktiva i trettio år, som inte riktigt är beredda att släppa in nykomlingar. Men i mindre föreningar är det säkert enklare att komma med i styrelsearbetet. (Utlandsfödd 1)

Det är min ödmjuka åsikt att jag under mina år i Finland har funnit den svenska gemenskapen sluten och inte lätt att komma in i. Jag skaffar finska vänner lättare. Det är något med attityden mot utomstående inom den svenska gemenskapen. (Enkät svar)

Vi ser här återigen hur de finlandssvenska organisationerna ofta är öppna – men bara till en viss gräns. Det är svårt att sätta fingret på var gränsen går, men språket fungerar ofta som ett indirekt eller som ett tyst krav. Även efter att ha integrerats på svenska, och trots att de känner sig välkomna och har byggt nätverk, beskriver flera en känsla av att ändå stå lite utanför.

Problematiken illustreras i en enkät bland svenskspråkiga föreningar i huvudstadsregionen år 2025, genomförd av Jens Berg. Av 52 föreningar som svarade uppgav tre att de har många utlandsfödda deltagare i sin verksamhet, medan 23 angav att de har några. Det vanligaste är att utlandsfödda deltar i den ordinarie verksamheten, medan betydligt färre har roller som funktionärer eller sitter i beslutsfattande organ. Sju föreningar uppgav att de hade utlandsfödda personer i beslutsfattande roller, exempelvis som medlemmar i styrelser eller i utskott. Endast två av 30 föreningar uppgav att de aktivt försökt locka utlandsfödda till sin verksamhet. Enkäten skickades ut till 125 svenskspråkiga föreningar i Helsingfors, Vanda, Esbo och Grankulla. Av de föreningar som svarade uppgav tre fjärdedelar att deras verksamhet bedrivs enbart på svenska, 15 procent på

både svenska och finska, och endast ett fåtal inkluderade engelska eller andra språk i sin verksamhet.

Frågor rörande våra informanternas engagemang i civilsamhället och inom den tredje sektorn visade på ett liknande mönster. Många har deltagit i verksamheten, men bara två av våra informanter hade suttit i styrelsen i en svenskspråkig förening. En berättade hur hen visserligen var välkommen till mötena, men sällan inbjuden till något som stod utanför dagordningen – inga utflykter, inga samtal vid sidan om. Motståndet var subtilt, men ständigt närvarande:

Jag kände mig som en token-invandrare, som utlänningen de ville ha med i styrelsen och i projekt. Man hälsade alltid på mig, ibland fick jag en kram, många frågade hur det gick för mig. Men ändå var jag annorlunda. Jag minns en gång när några styrelsemedlemmar stod i köket och planerade en konsertutflykt. Jag stod också där i köket och gräddade våfflor. När jag vände mig mot en av dem sa hen: 'Du känner nog inte dom vi talar om, de är alla finlandssvenska konstnärer.' Och sen fortsatte hen att prata med kollegan. Och ändå var det just precis det jag ville lära mig mer om. [...] Det fanns ingen ovilja, som sagt – men jag slutade i föreningen kort därefter. Det här hände för åtta år sedan, och det gör fortfarande ont. (Utlandsfödd 16)

Denna känsla av att vara med men ändå utanför, att vara inbjuden men inte inkluderad, återkommer alltså flera gånger i vårt material med olika förtecken.

Jag är med i alla WhatsApp-grupper, jag prenumererar på alla nyhetsbrev. Allt är på svenska. Så okej, jag kan själv översätta varje meddelande. Men du vet, jag vill delta, jag vill delta. Men hur känns det när du inte förstår allt till 100%? Till exempel i skolan byter de till engelska i en minut och sedan byter de tillbaka till svenska i 15 minuter. Så man blir alltid utanför.

Om du frågar, svarar de, men ingen anstränger sig extra mycket för att få dig att känna dig välkommen. (Utlandsfödd 5)

En särskild typ av föreningar som många utlandsfödda deltar i är de som specifikt arbetar med att stödja invandrare. Dessa föreningar beskrivs ofta med värme och uppskattning – inte bara för den praktiska hjälp de erbjuder, utan också för det känslomässiga stöd och den trygghet som de erbjuder.

Det är som en familj för mig, fast jag kom hit ensam. Men den kärlek som jag där har fått är otroligt stor. Mycket av det som jag har nu för tiden, aktiviteter som jag sysslar med eller jobbet eller körkortet... Det är [föreningen] som är grunden för allt det där. (Utlandsfödd 8)

Denna typ av föreningsverksamhet måste dock beskrivas som särskild och anorlunda. Där finns redan inledningsvis en assymetrisk dimension. Det handlar inte om en relation som är ömsesidigt jämlik och som långsamt växer fram. Enligt våra informanter fanns det heller inga personer med migrationsbakgrund i styrelserna för de föreningar som riktar sig till utlandsfödda. Rollerna i sammanhanget var på något sätt givna, också i situationer där de utlandsfödda exempelvis ställde upp och lärde infödda att laga mat.

Vi stötte också på en annan form av engagemang i den tredje sektorn. Det handlar om ett engagemang som kanske passar bäst för de som inte hittar en passande förening eller något annat forum för engagemang. Då skapar man helt enkelt något på egen hand. En av våra informanter berättade i detta sammanhang om sin resa från ensam nykomling till grundare av ett nätverk för invandrarkvinnor. Kontakten med den finlandssvenska tredje sektorn uppstod av en slump, via en svenskspråkig bekant. I dag beskriver hen sig som en mellanlänk – som en bro och källa till socialt kapital snarare än som medlem i någon grupp (Utlandsfödd 5). Hen föredrar att utveckla sin egen förening

framom att ansluta sig till någon redan existerande förening. Ett försök att inkludera lokala mammor i arbetet har dock mött motstånd – svenskspråkiga mammor tycks hålla större social distans än finskspråkiga.

En annan aspekt som ofta nämns i samband med det finlandssvenska civilsamhället är gemenskapens relativa litenhet – den så kallade ankdammen. I kombination med den svenskspråkiga öppenheten kan just denna överblickbarhet underlätta möten, kontakter och nätverk. Det mindre samhället skapar ofta en känsla av trygghet och igenkänning, något som många utlandsfödda kunde uppskatta i början av sin integrationsprocess.

Samtidigt används begreppet eller fenomenet ”ankdammen” ofta också med en kritisk underton – som en gemenskap med stark intern sammanhållning, där nätverken är täta och där den interna tilliten är hög, men där de upplevda barriärerna utåt är svåra att tränga igenom. Det som för vissa känns tryggt och bekant kan för andra upplevas som slutet och präglat av social kontroll, av informella hierarkier och av en viss nepotism. En av våra informanter beskrev det svenskspråkiga civilsamhället i huvudstadsregionen som ”ganska begränsat” - samma personer återkommer ofta i olika föreningar och roller (Utlandsfödd 1). Utifrån Putnams (2000) klassiska distinktion mellan bonding och bridging kan det finlandssvenska civilsamhället förstås som starkt präglat av ett bonding capital – band som bygger på tillit och samhörighet inom den egna gruppen. Det skapar stabilitet och trygghet, men det gör det också svårare att bygga bridging capital – broar till andra språk, kulturer och erfarenheter. För den som står utanför kan gemenskapens särskilda täthet därför vara både inbjudande och avskräckande. Flera av våra informanter beskrev dessutom hur småskaligheten ibland leder till en form av tokenism: enskilda personer lyfts fram som symboler för mångfald, snarare än som fullvärdiga deltagare i verksamheten eller samhällsfunktionen.

Samma mönster av en delvis inkludering framträder även på arbetsplatser. Vi hade kanske väntat oss att svenskspråkiga arbetsmiljöer, till skillnad från föreningslivet, i högre grad skulle styras av andra mål än de språkbevarande – men enligt vårt material gäller också på arbetsplatserna samma sociala logik: kollegorna beskrivs som öppna, vänliga och hjälpsamma, men öppenheten är stor bara innanför arbetsplatsens väggar.

Ibland känns kollegorna som en stor familj. Det var en överraskning för mig, men jag vet att man kan lita på de andra. Det är fantastiskt. Alla känner varandra, alla känner till varandras familjer. Alla vet hur barnen har det. Alla frågar hur det går för min son. (Utlandsfödd 7)

Denna öppenhet underlättar språkinläring, skapar trygghet och tillit och ger en första känsla av tillhörighet – aspekter som generellt uppskattas på arbetsplatser. Kollegor visade sig dessutom ofta villiga att hjälpa till i praktiska frågor kring etableringen i det nya samhället.

Vid sidan av positiva upplevelser noterar vi dock också negativa upplevelser på olika arbetsplatser. Trots att de flesta av våra informanter hade jobb var det endast sex som arbetade på svenska eller inom en finlandssvensk institution. Ingen av dem arbetade i en ledande position. Och trots att kollegor kan vara hjälpsamma och vänliga kan arbetsplatsens kultur eller invand kutym skapa situationer av exkludering.

En utlandsfödd som arbetade vid en svenskspråkig utbildningsinstitution beskrev till exempel hur hens begränsade kunskaper i svenska ledde till att hen uteslöts från viktiga möten och från intern kommunikation. Hen kände sig stå utanför den centrala informationsgången, och hade en känsla av att vara oinformerad trots att hen var en del av organisationen. Denna känsla av utanförskap förstärktes av att arbetsmiljön, trots dess svenskspråkiga profil,

också präglades av engelska som en del i organisationens ambition att framstå som internationell:

Jag har varit på [den här arbetsplatsen] nu i fem år [...]. Vilket är hälften av min tid i Finland. [...] Men jag kan inte delta i möten på grund av bristande kunskaper i svenska. Så ja, jag har varit på ett kommittémöte och jag hoppades att de skulle byta till engelska. Men de sa att vi kanske kan prova Teams som har live-översättning också [...] Och det visade sig vara ännu svårare... En av punkterna som jag fick med mig från Teams-översättningen var att "bara tennisracketar har rätt till föräldraledighet". Jag har ingen aning om vad de egentligen pratade om på mötet i det ögonblicket.
(Utlandsfödd 6)

För att kort sammanfatta. De utlandsfödda inkluderas gärna som deltagare men sällan som jämbördiga aktörer. Den som vill bli del av en gemenskap förväntas ofta lära sig dess oskrivna regler – men **i det finlandssvenska sammanhanget tycks det krävas något mer**. Vad detta *något mer* består av – och hur finlandssvenskar själva ser på öppenhet, på inkludering och på gränserna för gemenskap – försöker vi närma oss i följande kapitel.

Del 2. Det svenskspråkiga gemenskapen – synen på inklusion av utlandsfödda i Finland

I det här avsnittet lyfter vi fram olika röster och perspektiv på hur den svenskspråkiga nationella minoriteten förhåller sig till den växande och allt mer heterogena gruppen av utlandsfödda och personer med annat modersmål än nationalspråken. Vi intresserar oss särskilt för de attityder, spänningar och dynamiker som uppstår i mötet mellan den svenskspråkiga etablerade minoriteten och nya grupper som söker delaktighet, trygghet och en plats på samhällets olika arenor.

Vad tänker då svenskspråkiga nyckelpersoner, arbetsgivare och verksamhetsledare för olika integrationsprojekt om själva inklusionsberedskapen? Hur förklarar de att så få utlandsfödda sitter på beslutsfattande positioner inom svenskspråkiga institutioner och föreningar? Och vad ser de för strukturella hinder för inklusion av utlandsfödda i den svenskspråkiga gemenskapen?

Folktingssekreteraren och SFP-politikern Christina Gestrin²¹ ser integration på svenska inte enbart som en inkluderingsfråga utan också som ett språkpolitiskt projekt och som ett medel för att säkra det svenska språkets framtid. Sen 2015 har befolkningen med utländsk bakgrund ökat snabbt, denna grupp står för befolkningstillväxten i Finland och de flesta integreras på finska. I förlängningen leder detta till att svenskan blir ännu mer marginaliserad om inte en del av de utlandsfödda integreras också på svenska: ”Det finns en växande förståelse idag för integration på svenska, det är en stor fråga också för Svenskfinlands framtid”.

21 Gestrin sitter i Magma styrelse men har intervjuats i egenskap av sin roll som politiker.

Hon beskriver inställningen till integration och inklusion som i grunden positiv och präglad av ökande medvetenhet, åtminstone bland beslutsfattare, organisationer och institutioner. Samtidigt påpekar hon att befolkningsstrukturen ändrats relativt nyligen och snabbt, och att gemene man och särskilt äldre generationer ännu håller på att vänja sig vid ett samhälle präglad av mångfald. Hennes känsla är att just mångfaldsfrågan är mer självklar för yngre generationer.

Det är en ny verklighet. Förändringen har skett ganska snabbt och man har ännu kanske inte riktigt insett att det är så här – att typ 25 procent av befolkningen i huvudstadsregionen har ett annat modersmål än svenska eller finska. (Christina Gestrin)

Gällande utlandsföddas representation och tillträde till högre positioner i de svenskspråkiga institutionerna betonar Gestrin vikten av nätverk, förtroende och kännedom om den svenskspråkiga verkligheten, oavsett kandidatens bakgrund och etnicitet.

Hon menar att det inte nödvändigtvis saknas vilja att inkludera, utan snarare att institutionerna upplever att de har svårt att hitta samhällsaktiva personer med utländsk bakgrund som pratar svenska. I dagsläget är det helt enkelt en fråga om begränsat urval: ”det är kanske svårt för institutionerna att hitta de här personerna ... de är så pass få idag, men det kommer att ändras då fler personer har integrerats på svenska.” Tillträdet till dessa positioner bygger ofta på redan etablerat förtroende och personliga nätverk, och om man inte känner människor blir det svårt att komma in – vilket gör informella relationer avgörande.

Vägen dit ser Gestrin genom tvåvägsintegration och engagemang från alla parter:

På det viset är det viktigt att hitta kanalerna in i organisationerna och att organisationerna lyckas engagera utlandsfödda och t.ex att föräldrar kommer med i föräldraföreningar. Att gräsrotsnivån och civilsamhället på svenska är delaktigt, öppet och inkluderande. (Christina Gestrin)

Samma utmaningar med att hitta passande kandidater omnämns av Jennica Thylin-Klaus som är strategichef på Svenska litteratursällskapet.

Medan det finns en uttalad vilja att inkludera och anställa personer med olika bakgrund begränsas det i praktiken av den kompetens som behövs för organisationens specifika uppdrag att samla in, bearbeta och sprida kunskap om det svenska i Finland. Det gör att rekryteringsbasen blir smal eftersom många befattningar kräver akademisk specialistkompetens i kombination med starka språkkunskaper. "Vårt arbetsspråk är svenska, och kombinationen av kompetens och språkkunskap blir ganska krävande." Hon konstaterar också att få utlandsfödda söker jobb hos dem, och om så är fallet så kommer de ofta från Sverige. Följaktligen består personalen idag nästan uteslutande av svenskspråkiga finländare.

Samtidigt understryker Thylin-Klaus att organisationen är flexibel genom att anpassa språkkrav efter befattning och att man inte kräver "perfekt svenska" om det inte behövs för arbetsuppgifterna. Hon framhåller att organisationen inte söker "finlandssvensk bakgrund", utan ett intresse för uppdraget och rätt kompetens. Hon lyfter också begreppet inkluderande finlandssvenskhet: "Jag tror att en person som kommer utifrån det här traditionella sammanhanget kan ha väldigt mycket att ge, om det finns ett intresse för Svenska litteratursällskapets uppdrag."

Språket och små förenings sårbarhet identifieras som hinder av Bildningsalliansens verksamhetsledare Henrika Nordin. Även hon säger att viljan till

inkludering av utlandsfödda i personalstaben inom tredje sektorn finns, men att resursbrist försvårar detta: "Jag tror inte att det beror på ovilja eller att man inte skulle vara öppen, men det är helt enkelt en utmaning." Här ser vi att de utlandsföddas upplevelse av att föreningar och andra organisationer är öppna främst på ytan också kan hänga samman med resursbrist. "Ibland är realiteterna bara så tuffa, det är inte frågan om att man inte vill."

En begränsande faktor är projektfinansieringen som försvårar långsiktighet och nyanställningar. Ofta finns en personalstab från tidigare och många gånger är det inte möjligt att anställa fler. Dessutom är föreningarna ofta små. Kombinationen få anställda och hög arbetsbelastning resulterar i begränsad kapacitet för handledning av praktikanter och nyanställda. Nordin tar sin egen förening som exempel: "Vi är en så liten organisation med tre anställda, jag får dåligt samvete men jag hinner inte ge det stöd som man borde ge en praktikant." Om personen dessutom inte talar språket ordentligt blir det ännu mer resurskrävande, även om digitala översättningsverktyg kan lösa en del. "Vi fungerar ju ändå på svenska ... vi kan prata engelska med våra praktikanter, men vi behöver ju ändå material på svenska för det är det som våra medlemmar förväntar sig av oss." Nordin vill ändå betona att de gånger det funnits resurser till att ta in en praktikant med utlandsbakgrund har det gynnat föreningen. "Jag har fått jättemycket bra input och nya infallsvinklar."

Trots att utlandsfödda sällan har positioner med inflytande som exempelvis projektledare, långsiktigt anställda eller huvudansvariga, deltar de däremot i verksamheten som testgrupper, referensgrupper eller kursledare. En ytterligare aspekt Nordin lyfter är att föreningar är starkt strukturerade och formaliserade och att dessa strukturer i sig kan exkludera personer som inte är vana vid dem. "Strukturen blir ju det som hindrar dem från att delta och inte det att vi inte skulle vilja ha med dem... jag tror att vårt strukturerade samhälle kan vara en utmaning för många."

Förklaringarna ovan kan sammanfattas på följande sätt: först när utlandsfödda är färdigintegrerade på svenska är de välkomna att integreras och inkluderas vidare inom svenskspråkiga institutioner och föreningar.

Andra aktörer menar att inklusionsviljan – och inklusionsförmågan – är mer begränsad. En av dessa är Tony Forsbacka, ordförande för Nykarleby Flyktingvänner, som berättar att många organisationer och personer inom den svenskspråkiga gemenskapen nog vill inkludera och stödja nyanlända, men att de inte riktigt vet *hur* man ska ta kontakt eller skapa en naturlig relation. Han menar att det finns en öppenhet främst på det personliga planet, men att detta är mer begränsat bland organisationer.

Vad gäller deltagande i föreningar säger Forsbacka att utlandsfödda skulle behöva få en förståelse för hur föreningslivet fungerar som ofta saknas. Förklaringen till varför den förståelsen saknas kan te sig rimlig med tanke på hur det är att vara nyanländ: “de har ganska fullt upp med att hitta sig själva och ett liv här”.

I kontrast till vad våra utlandsfödda respondenter uppgav, säger Forsbacka att rasismen i skolorna – även omedveten sådan – fortfarande utgör ett stort problem och ett allvarligt hinder för integration. Hans uppfattning är att religion har större påverkan än hudfärg. Men detta är inte bara ett skolproblem. Attityder och beteenden sprider sig också mellan skolor och familjer, och förstärker varandra: ”I skolvärlden är det nog så att många har svårt att hitta kompisar från Finland. I stället tyr de sig till andra nyanlända, och det bildas snabbt grupperingar.”

Forsbacka tycker också att individens eget språkval ska få styra var hen blir placerad: ”de som vill lära sig finska borde inte placeras i en svensk bygd som Nykarleby”. Detta belyser en poäng om att flyktingar och personer med internationellt skydd borde ges större möjlighet att påverka var de placeras så att de

utifrån kunskap om vilka språk som används på orten kan fatta ett informerat beslut om var de bäst kan bygga sitt nya liv.

En annan kritisk röst till den svenskspråkiga gemenskapens inklusionsvilja är Markus Kanerva från Rörelse Nu. Han pekar på ett tydligt glapp mellan retorik och verklighet, och upprepar det många utlandsfödda själva beskriver: att det visserligen finns en vilja och positiva attityder till integration på svenska, men att öppenheten ofta har ett slags glastak. I motsats till många andra ser Kanerva att det inte enbart handlar om begränsade resurser eller strukturella hinder, utan också om en bristande vilja till att själv förändras i takt med invandringen. Det vill säga, att anpassa det egna sättet att tänka, organisera och definiera vem som hör till.

I teorin så tycker alla att integration på svenska är en jättebra idé. Men när det kommer till det praktiska och vi faktiskt ska applicera detta på arbetsplatserna eller i föreningslivet så upplever i alla fall jag att det inte är lika lätt då. Jag tror vi vill att invandrare ska lära sig svenska men vi är inte kanske så villiga till att anpassa oss själva sedan för att hjälpa till i det här. (Markus Kanerva)

Kanerva uttrycker också en oro för att svenskan i Finland sakta dör ut eftersom den ständigt minskar i betydelse. Han menar att en stor orsak till detta är att finlandssvenskar inte står upp för sitt språk och kräver att det används i vardagen. En problematik han anser att man helst inte talar om. "Jag känner tyvärr att svenskan dör ut på sikt. Nu är jag i 40-årsåldern. När jag pensionär på något hem någonstans så betvivlar jag att jag kommer få service på svenska."

Kanerva säger att situationen blir särskilt tydlig på arbetsmarknaden där krav och förväntningar på att utlandsfödda ska lära sig svenska är lågt. Här handlar det främst om att kunna eller åtminstone uppvisa en vilja till att lära sig

majoritetsspråket. Samtidigt har vi tidigare sett att viljan att lära sig svenska finns hos många invandrare på tvåspråkiga orter, men att ett antingen-eller-val samt bristen på lämpliga kurser och verktyg för språkinläring – som även skulle passa utlandsfödda i arbetslivet – utgör betydande hinder. I sin roll som chef på ett försäljningsföretag träffar Kanerva många som söker jobb. Medan språkkombinationen engelska-lite finska är vanlig är det ovanligt att han möter någon som talar engelska och lite svenska. “Vi vill ju integrera folk och vi vill ju få ut dem på arbetsmarknaden. Så då blir det lätt att okej, han kan finska, han kan engelska. Vi tar honom på jobb. Och sakta men säkert då så trycks ju det här svenska behovet undan.”

Här kan man fråga sig vad som är hönan och vad som är ägget. För att arbetsgivare ska se kunskaper i svenska som meriterande behöver det rimligtvis finnas både en efterfrågan på dessa kunskaper i samhället och arbetssökande som talar, eller vill lära sig, språket. Men kom bristen på svensktalande eller bristen på svenskspråkiga arbetsplatser först, och hur stoppar man en sådan utveckling?

Våra kartläggningar av arbetsannonser visar att den finländska arbetsmarknaden i mycket hög grad är finskspråkig och att svenska, trots sin officiella status, har en marginaliserad position på arbetsmarknaden.

I material från Kuntarekry.fi framgår att endast knappt fem procent av de drygt 34 400 annonserna under 2025 publicerades enbart på svenska. Även om annonser publicerade på både finska och svenska räknas in, är det endast drygt 13 procent av tjänsterna inom alla landets kommuner och välfärdsområden som över huvud taget är tillgängliga att läsa för en svenskspråkig arbetssökande. Det saknas tillförlitlig statistik över faktiska språkrav men det finns skäl att anta att majoriteten av de finskspråkiga annonserna också förutsätter finska i arbetet.

Vår analys av annonser på Jobbmarknaden.fi under perioden 1 januari till 1 augusti 2025 visar att svenska mycket sällan anges som arbetsspråk i Helsingfors som är staden där flest utlandsfödda bor. Mindre än två procent av de 118 000 annonserna anger svenska som enda arbetsspråk, och det betydligt mer vanligt att kombinationen finska-engelska anges. Även när språkkrav specificeras i annonserna är svenska nästan helt frånvarande som ensam kompetens.

En helt annan aspekt av inklusionsberedskapen handlar om medborgarnas vilja att knyta vänskapsrelationer. På Åland har man upptäckt att en faktor som kan avgöra om utlandsfödda väljer att stanna är möjligheten att skapa sociala relationer. Enligt Sofie Roxbäck, integrationssamordnare för Mariehamns stad, är svårigheterna att hitta vänner en central orsak till att inte bara utlandsfödda från tredje land, men i större grad även inflyttade från Finland och Sverige, väljer att flytta från Åland. Hon menar att det just är tillhörigheten som skapas genom vänskapsband som i många fall inte går att få till: "Det strukturella flyter på och du har jobb och dagisplats till barnen, men du får aldrig den där känslan av 'wow, vilken fin plats, här hör jag hemma.'"

Roxbäck ser inte att detta är ett resultat av aktiv exkludering eller språkhinder utan att det snarare beror på hur ålänningars sociala liv är strukturerat. Hon förklarar att Åland saknar det storstadstempo och den pubkultur som ofta möjliggör spontana möten. Dessutom etableras vänskapsrelationer ofta under skoltiden och följer in i vuxenlivet "Man har sina kompisgäng från högstadiet och gymnasiet, och då är man ganska full med kompisar." För nyinflyttade innebär detta att de möter ett samhälle där många redan är socialt mätta, vilket försvårar inträdet i etablerade gemenskaper. Hon känner till fall där utlandsfödda inte har en enda åländsk vän trots att de bott på ön en längre tid.

Dessutom sker det sociala umgänget på Åland i hög grad inom föreningar. Antalet föreningar ligger på någonstans mellan 700–800 stycken: "Vi ålänning-

ar är otroligt glada i föreningar.” Däremot saknas det strukturer för att hitta föreningarna. Det finns inget officiellt föreningsregister och istället värvar man nya medlemmar genom att bjuda in de man känner. Inte ens lokalbefolkningen känner till utbudet, vilket Roxbäck själv fick erfara då hon försökte hitta en simförening till dottern och kämpade med att hitta information. Det gör att utlandsfödda som varken behärskar språket eller känner folk får väldigt svårt för att hitta in i dessa sammanhang.

Men det är inte bara sociala normer och strukturer som skapar hinder för inklusion. Roxbäck beskriver hur inkluderingen ofta framställs som ett gemensamt ansvar men att engagemanget fattas när det väl kommer till kritan. “Alla pratar om tvåvägsansvaret, men ‘någon annan’ ska göra det.” Ett exempel som synliggör detta är initiativet Öppet vardagsrum som Roxbäck var med och arrangerade. Målet var att skapa en mötesplats för ålänningar och nyinflyttade men intresset bland lokalbefolkningen var lågt. “Det var extremt svårt att få åländska volontärer och inte ens politiker som förespråkar delat samhällsansvar dök upp.” Roxbäck uttrycker att det kollektiva “vi:et” i “vi som samhället” blir så abstrakt, och när inkluderingen väl kräver personligt engagemang blir viljan mer begränsad. “När det kommer till kritan att vara en viktig person i ett sånt här sammanhang så steppar man inte upp.”

Trots svårigheter med att skaffa vänner i ett litet samhälle med täta sociala strukturer betonar Dan Sundqvist, specialsakkunnig i integration vid Ålands landskapsregering, att inkluderingen i många fall fungerar ganska bra. Enligt Sundqvist medför småskaligheten ofta ett mer personligt bemötande av nyinflyttade. Ett talande exempel för hur det går till på Åland handlar om en utlandsfödd familj som flyttade till skärgården:

Det var en som beskrev till mig när de flyttade in i en skärgårdskommun: när de flyttade dit så blev de inte stereotypiserade utifrån etnicitet, utan de

tilltalades med sitt namn och man såg personen och familjen direkt. (Dan Sundqvist)

Sundqvist säger att viljan att inkludera i grunden är stark. Han pekar bland annat på den omfattande inflyttningen och arbetskraftsinvandringen som ett tecken på detta: ”Jag skulle säga att viljan att inkludera är rätt stor. Åland är öppet för inflyttning och man vill att de som kommer hit också ska bli en del av samhället.”

Sundqvist ser också föreningslivet som en motvikt till de tidigt knutna vänskapsbanden och ett viktigt sätt för att hitta sammanhang.

Sundqvist berättar att man är medveten om utmaningarna med bland annat det sociala och att man försöker stärka delaktigheten genom olika strukturella insatser. Han pekar bland annat på den relativt nyligen antagna demokratisstrategin och ett åtgärdsprogram för att öka inflyttades delaktighet i samhället, exempelvis deras valdeltagande.

Han hänvisar också till integrationsrådet som är ett rådgivande organ till Ålands landskapsregering gällande integrationsfrågor där både myndigheter och föreningar deltar. Här kan utmanande frågor diskuteras. I december 2025 ordnades ett tillfälle av Ålands landskapsregering och integrationsrådet där inflyttade och de som bott länge på Åland möttes och diskuterade just delaktighetsfrågor.

En annan person som tycker att Svenskfinland fortfarande behöver vidga vyerna och gå från ord till handling är Sören Lillkung, Svenska kulturfondens VD:

Det finns många samtal, ambitioner och formuleringar om mångfald och inklusion – men betydligt mindre strukturell förändring, maktfördelning och praktiska genomslag inom de finlandssvenska institutionerna.

Han tror att detta först och främst beror på det finlandssvenska samhällets självbild och låg exponering för andra kulturer i skolan och samhället generellt.

Han beskriver den finlandssvenska gemenskapen som delvis inåtvänd och exkluderande, där organisationer ofta bygger på homogena nätverk och där förändring kan upplevas som ett hot snarare än som en nödvändighet.

Lillkung menar att integration länge präglats av ett objekttränkande där nyanlända förväntades formas till "fler finlandssvenskar". Men denna syn är inte längre hållbar och istället måste integration förstås som ett ömsesidigt projekt där det mottagande samhället är berett att förändra sig, säger Lillkung.

Verklig inkludering uppstår inte genom symboliska handlingar eller tillfälliga möten. Att "bjuda på kaffe" räcker inte om utlandsfödda fortsätter att stå utanför beslutsfattande organ och centrala rum där verksamheter formas. (Sören Lillkung)

Han riktar också en självkritisk blick mot den egna verksamheten. Svenska kulturfondens styrelse utses av Svenska folkpartiet, i nära dialog med kulturfondens ledning, och består i praktiken av personer som är djupt förankrade i det finlandssvenska sammanhanget. Ett fåtal personer med annan bakgrund förekommer visserligen i rådgivande roller som sakkunniga eller som medlemmar i delegationer och direktioner men i beslutsfattande positioner fattas de. Trots en uttalad vilja att öka diversiteten är personalstyrkan fortsatt dominerande finlandssvensk. Kulturfondens vd ser sig själv i spegeln och beskriver detta som ett slags "Törnrosasömn" i en omvärld som förändras i snabb takt.

Därför vill Lillkung få in utlandsfödda i den grupp av sakkunniga som väljer ut vilka integrationsprojekt som ska få bidrag. Fondens mål är också att nå ut till andra målgrupper än finlandssvenska. "Om Kulturfonden på allvar vill nå

nya målgrupper måste också organisationen själv spegla dessa grupper – annars riskerar ambitionerna att stanna vid ord.”

När det gäller finansiering av integrationsprojekt på svenska är Kulturfonden en nyckelaktör. Samtidigt beskriver han arbetet som splittrat. Insatserna består av många enskilda projekt men saknar en sammanhållen riktning.

Dessutom saknas tydliga kriterier för vad som definieras som ett lyckat projekt – både i urvalsprocessen och i rapporteringen tillbaka till fonden. Detta oroar Lillkung, som ser en risk i att Kulturfonden upprätthåller och möjliggör integrationssatsningar som fortsätter i gamla spår, där just det ensidiga objektträket snarare än tvåvägsintegration dominerar.

Mot bakgrund av Kulturfondens omfattande men spridda satsningar på integrationsprojekt på svenska är det viktigt att förstå både intentionerna och erfarenheterna av dessa insatser. Sedan 2023 har cirka 1,8 miljoner euro beviljats till olika integrationsfrämjande projekt och forskning, men vilken verklig påverkan detta har haft på utlandsfödda och på Svenskfinland som mottagande gemenskap är ännu oklart.

Erfarenheter från fältet: svenskspråkiga inklusions- och integrationsprojekt

Genom intervjuer med verksamhetsledare och en ordförande från fyra integrationsfrämjande projekt som i olika grad finansierats av Svenska kulturfonden får vi inte bara insikt i hur projekten öppnar dörrar till det svenska språket och kulturen, och hur framgång utvärderas, utan också vilka begränsningar och strukturer som påverkar möjligheterna för verklig integration och inklusion. Personerna vi talat med är Milena Parland (Ad Astra), Ahmed Hassan (Nordicsom rf), Andreas af Enehjelm (Interkult) och Mecki Andersson (After Eight).

Samtliga projekt syftar till att främja inkludering i den svenskspråkiga gemenskapen och samhället i stort. Detta sker bland annat genom skolbesök, lägerverksamhet, sagostunder och olika typer av kultur- och konstprojekt för barn, unga och vuxna med olika bakgrund.

Samtliga verksamhetsledare upplever att det i Svenskfinland finns en uttalad vilja till inkludering och öppenhet, särskilt inom civilsamhället och föreningslivet.

”Jag skulle påstå att vi finlandssvenskar har en stark vilja att vara inkluderande”, kommenterar Andreas af Enehielm från Interkult.

På samhällsnivå vittnar Milena Parland från föreningen Ad Astra däremot om ett hårdare och mer intolerant samhällsklimat på senare år. Detta skifte syns både på institutionsnivå och i skolorna där sexism och rasism är ”jättenärvande” och budskap från ytterhögerprofiler såsom Andrew Tate når eleverna genom sociala medier. På Ad Astras hemsida står det att föreningen har som mål att genom konstnärliga och kreativa metoder, såsom sagoberättande, stödja minoritetskulturer samt främja jämlikhet och religionsdialog bland barn, unga och deras pedagoger. Detta innebär besök på förskolor och skolor och Parland berättar att man som förening numera är mer utsatt och möter mer motstånd. Ad Astras festprojekt har tidigare blivit utsatt för angrepp av Nordiska motståndsrörelsen. Därtill kommer erfarenheter av att lärare inte velat delta i en muslimsk fest som ordnades på en svenskspråkig skola i Helsingfors.

Mecki Andersson driver ungdoms- och kulturföreningen After Eight som bland annat erbjuder arbetspraktik och stödfunktioner för unga. Han upplever inte att högervindarna i samhället påverkat föreningen i Jakobstad, men genom media exponeras man ju ändå för detta vilket har en sporrande effekt. Som han uttrycker det ”blir man ännu mer taggad att jobba med de här sakerna. Jag inser att mycket av det vi gör, små saker, är ganska viktiga.”

Samtidigt som det tydligt framgår att aktiviteterna inom de olika projekten ska främja inklusion och integration på svenska och i samhället i stort, varierar sätten att göra det på och tillvägagångssätten för hur man avgör om projektet faktiskt lyckas med uppdraget.

Gemensamt hos de flesta föreningar – i den grad de mäter projektens framgång – är bruket av kvalitativ återkoppling och observationer.

I ett polariserat samhälle satsar Ad Astra allt mer på att jobba med kultur- och konstupplevelser såsom dockteatrar, sagostunder och konstskola för barn och unga som metod för att främja interkulturell förståelse och mångfald. "Att ge konstupplevelser åt barn som främjar inkluderande kulturarv tror jag är en jättebra metod och vi har sett det genom det att folk som vi träffar långt senare så kommer de ihåg det", säger Parland. Insatserna utvärderas genom återkoppling från barnen och föreningens personal, och som liten förening betonar Parland att man kontinuerligt måste utvärdera och utvecklas. Medan enskilda dagis- och skolbesök kan bidra till kulturell förståelse, främja nyfikenhet och skapa gemensamma referensramar menar Parland att långsiktig inklusion ändå kräver kontinuitet. Här nämner hon konstsolan för unga som pågått i flera år och att föreningen anställt utlandsfödda. Samtidigt är hon tydlig med att de inte har resurser för storskaliga enkätundersökningar för mer kvantitativ utvärdering.

Af Enehielm beskriver mätning som något som i hög grad sker "på plats" och i dialog, särskilt när man arbetar med barn. Han säger att det starkaste sättet är att se hur barnen tar emot verksamheten och hur deras upplevelser uttrycks. Han sammanfattar det som "någonting som man känner". Utöver detta nämner han mer indirekta indikatorer, som att verksamheten är populär och att efterfrågan är hög. Återkopplingen från barn, samarbetspartners och föräldrar är också en del av utvärderingen.

Inom After Eight's verksamhet ingår en mer uppföljande modell. Andersson säger att de rapporterar "ganska exakt statistik", exempelvis antal deltagare, ålder och kön beroende på finansiärens fokus. Man följer också upp alla ungdomar som deltagit i verksamheten 1–2 år senare för att se hur de klarar sig, vad de sysslar med och "framförallt hur ser de tillbaka på den tiden... hade det någon betydelse".

Hassan beskriver uppföljningen som främst feedbackbaserad: skolor och elever som föreningen besöker ger återkoppling på besöken. Utöver detta görs en begränsad långsiktig uppföljning genom att man följer upp i vilken utsträckning elever senare söker sig till svenskspråkiga utbildningar.

Metoderna för hur inkludering ska främjas och resultaten utvärderas varierar mellan föreningarna. Verksamhetsledarna är däremot relativt överens om att inkludering handlar om att människor får en faktisk plats i gemenskapen vilket kräver långsiktiga och koordinerade insatser. Och här menar flera att bristerna med det svenska integrations- och inklusionsarbetet ligger.

Dessa hinder ligger i linje med vad vi hört tidigare. **Samtliga intervjuade aktörer beskriver kortsiktig finansiering som ett av de största hindren för att främja långsiktig inklusion.** Flera säger också att Svenskfinlands integrationsarbete präglas av splittring, projektifiering och brist på samordning. Projekten är ofta tidsbegränsade till ett eller två år vilket ofta gör det svårt att skapa kontinuitet och följa individer över tid.

Af Enehielm säger att nästan alla strukturella problem i integrationsarbetet i grunden beror på brist på resurser: "jag skulle påstå att det enda hindret är finansiering." Projektifieringen främjar istället punktinsatser såsom läger för barn och unga med flyktningbakgrund. Dessa är också nödvändiga men fungerar enligt honom som akut stöd i en krissituation, "ett plåster på såret", snarare än

som en långsiktig integrationsprocess. Han betonar att det i sådana projekt inte heller är möjligt att mäta långsiktiga effekter eller följa barnens utveckling över tid, vilket krävs för att de reella integrationsresultaten skulle kunna synliggöras.

Parland beskriver resursbristen som en faktor som inte bara påverkar verksamhetens omfattning, utan också dess kvalitet: "Viljan är stor, resurserna begränsade, ansvaret är splittrat." Hon förklarar att mycket tid och energi går åt till att kontinuerligt behöva ansöka om nya medel, rapportera resultat och samtidigt hantera komplexa sociala situationer i skolor. Hon pekar också på att korta projektcykler kan medföra att energi går åt till att "överleva" snarare än till metodutveckling.

Räckvidden för det svenska integrationsarbetet påverkas såklart också av medlen, säger Hassan. Nordiska somaliska föreningen vill motivera invandrarbarn och ungdomar till att lära sig svenska och bygga broar till det finlandssvenska samhället, men föreningen når inte ut till så många kommuner och skolor som de önskar.

Samtidigt presenterar Andersson som drivit After Eight i 39 år ett annat perspektiv: även om kortsiktigheten bidrar till en stress och oro så tvingar den personalen till att vara vaksam och alert, och till att lista ut hur de ska förverkliga sina visioner även om medlen är begränsade. "Vi gör det på ett eller annat sätt brukar jag säga. Lite rebelliskt kallar vi det."

Kanske är det just ett sådant rebelliskt förhållningssätt som den finlandssvenska gemenskapen nu behöver allra mest.

Flera verksamhetsledare efterlyser också ett mer samordnat och samarbetsorienterat sätt att tänka kring integrationsfrämjande insatser.

Parland är särskilt kritisk till att ansvaret för **integration ofta tillskrivs tredje sektorn utan övergripande styrning**: ”Man kan inte dumpa för mycket över på tredje sektorn.” Hon beskriver hur regeringsprogram och politiska ambitioner förverkligas genom finansiering till en mängd separata projekt utan någon instans som ansvarar för helheten eller långsiktig implementering till exempel inom antirasism. Resultatet blir att föreningarna ofta arbetar parallellt med liknande projekt. Nu har Ad Astra ett nytt samarbetsprojekt kring antidiskriminering med andra finlandssvenska föreningar vilket är mycket positivt.

Af Enehielm efterlyser ett kontinuerligt samarbete mellan finansiärer och föreningar. Ett sådant samarbete skulle bygga på dialog, flexibilitet och gemensam problemlösning under projektens gång, snarare än fasta ramar där projekten ofta får för lite resurser och tid. Enligt honom skulle långsiktiga partnerskap där man gemensamt följer upp, justerar och utvecklar verksamheten ge bättre förutsättningar för hållbar effekt än dagens kortsiktiga finansieringsmodell. Han säger att om man på allvar vill främja långsiktig och fungerande inklusion så behöver vi röra oss bort från dagens bidragstävlingar med korta ansökningscykler och isolerade projekt.

Hassan är inne på samma spår som Parland och af Enehielm och efterlyser en gemensam strategi för integrationsarbetet bland föreningarna, där man tillsammans också definierar vilka målgrupper insatserna ska riktas mot.

Det jag märkt under de senaste tio åren är att olika aktörer inom integration arbetar på så olika sätt. Vi skulle behöva sitta på samma plats och ha en gemensam strategi. Det skulle också hjälpa finansiärerna tror jag för då kan man få finansiering från samma ställe. (Ahmed Hassan)

Men även samhällsklimatet och nedmontering av samhällstjänster skapar utmaningar för främjandet av integration och inklusion och detta löses inte över en natt.

Parland använder metaforen ”kanariefågeln i gruvan” för att beskriva hur personer med ett uttalat annorlundaskap såsom etnicitet, religion eller kön ofta är de första som drabbas när samhällsstrukturer börjar rämna. Hur minoriteter behandlas är tidiga varningssignaler för bredare samhällsproblem och hon menar att den intolerans, rasism och sexism hon ser i skolor och institutioner inte är isolerade integrationsproblem utan tecken på underliggande strukturella problemen i samhället. Hon kopplar detta direkt till svårigheterna i inklusionsarbetet: om skolor redan präglas av otrygghet, brist på resurser och konflikt blir nyanlända och minoriteter de som först drabbas och stängs ute.

Slutligen en reflektion om arbetsmarknadens betydelse

Den vidare utvecklingen av integration på svenska kräver insatser på flera nivåer – från språkpolitik och utbildningsstrukturer till det vardagliga mötet mellan människor.

Men vilka är de reella förutsättningarna för integration och inklusion i ett samhälle som präglas av hög arbetslöshet och där integration definieras just i termer av sysselsättning?

Svaret beror dels på var man befinner sig, men i storstäder där finskan dominerar framstår förutsättningarna för att sysselsättas, utifrån vår undersökning, som begränsande för den som väljer att integreras på svenska. I Del 1 framkom det att många utlandsfödda, särskilt i södra Finland, hade svårt att hitta arbete där kunskaper i svenska efterfrågades i första hand, utan samtidiga krav på kunskaper i finska.

Intervjuerna med integrationsspecialister runtom i Svenskfinland och Helsingfors fördjupar denna bild. Jens-Peter Cavonius jobbar som planerare för integration på svenska och svenska tjänster inom Helsingfors sysselsättnings-tjänster. Han berättar att det pågår en kartläggning av arbetsgivare inom privat och tredje sektor för tillfället. Det är givet att det finns arbetsuppgifter där svenska är ett krav inom sektorn för fostran och bildning samt inom sektorn för kultur och fritid i områden där det finns svenska skolor och dagis. Det är däremot utmanande att hitta arbetsuppgifter som kan skötas på svenska i stället för finska i många övriga branscher.

Svenskan är kraftigt underrepresenterad på arbetsmarknaden i dess helhet. Arbetsplatsannonser som nämner svenska som arbetspråk eller ens nämner kunskaper i svenska som en fördel för att lyckas i arbetsuppgiften är tyvärr underrepresenterade på arbetsmarknaden i huvudstadsregionen. Man frågar sig om arbetsgivarna har missat ett mervärde i att personalen kan jobba och producera tjänster på svenska? (Jens-Peter Cavonius)

Den offentliga sektorn lyfts ofta fram som den naturliga svenskspråkiga arbetsgivaren i tvåspråkiga kommuner, men våra intervjuer visar att även där är finskan i praktiken ofta ett grundkrav. Inom vård och omsorg, som vanligtvis pekats ut som en bransch med stort arbetskraftsbehov, krävs till exempel för närvårdare nöjaktiga kunskaper i finska i stadens svenskspråkiga enheter.

En integrationsfrämjande arbetsgivare inom det svenska i huvudstadsregionen är Folkhälsan. Christina Söderberg som är HR- och utvecklingschef inom Folkhälsan Välfärd berättar att integrationsarbetet inom Folkhälsan utgörs av en kombination av formella behörighetskrav, språkstöd och specifika mentorprojekt som syftar till att underlätta steget in i det finlandssvenska arbetslivet.

Söderberg betonar dock att formell behörighet alltid har högsta prioritet vid rekrytering till Folkhälsans tjänster inom social-, hälsovårds- och utbildningssektorn. Integrationsmöjligheterna på arbetsplatsen finns, men först säkerställs kompetensen genom en vanlig rekryteringsprocess.

Folkhälsan spelar en betydande roll för integrationen på svenska i huvudstaden genom möjligheter att både erbjuda eventuell språkpraktik till de som behöver förbättra sin svenska för att bli antagna till yrkesutbildningar, och genom att sedan erbjuda praktikplats på svenska till bl.a. Arcadas och Praktikums studerande, förklarar Söderberg.

Folkhälsan ses ofta som en viktig arbetsgivare för dem som integreras på svenska, då det finns positioner (t.ex. inom barnomsorg) där man kan arbeta utan att behärska finska, även om finska ofta krävs för chefsbefattningar på grund av myndighetskontakter, tillägger Söderberg.

Ett centralt verktyg för integration på arbetsplatsen är ett pågående mentorsprojekt "Integration genom mentorskap" som startade i början av 2025.

Christel Harjanne är både projektledare för integration genom mentorskap och enhetschef på Folkhälsan Brummerska hemmet, ett gemenskapsboende och serviceboende med heldygnsomsorg för äldre.

Mentorskapsprojektet är ett program för språkutveckling, integration och yrkesstöd. Harjanne lyfter fram betydelsen av att ha en mentor som man vända sig till med låg tröskel och som kan svara på frågor gällande det dagliga arbetet. Mentorparen har lärt sig nya saker men också lärt känna varandra bättre.

Vad gäller integration på arbetsplatsen så betonar hon just vikten av att introducera personal till den finlandssvenska kulturen som är en viktig del av jobbet, såsom svenska visor och traditioner.

För att underlätta kommunikationen och minska missförstånd använder enheten sig av bildstöd, tecken och flerspråkiga direktiv (svenska, finska och engelska). Några i personalen ska fortbildas till språkombud som ska hjälpa till att göra texter mer lättillgängliga.

Harjanne har en positiv och stödjande inställning till att anställa personer som ännu inte behärskar det svenska språket fullt ut. ”Vid anställning av ny personal letar vi efter personer som passar in i teamet och som är villiga att utvecklas i sin yrkesroll”, konstaterar hon. Hon betonar att språket kan tillåtas växa fram under arbetets gång. Trots den öppna inställningen finns det lagstadgade behörighetskrav inom vården att förhålla sig till. För att bli anställd krävs ofta att man minst har en B1-nivå i svenska.

Utbildningssystemet präglas av samma motsägelse. Samtidigt som det satsas på integration på svenska genom utbildning, vittnar Praktikums examenshandledare om svårigheter att hitta praktikplatser för studerande med svag svenska och otillräckliga kunskaper i finska. I praktiken bryts den integrationskedja som utbildningen är tänkt att möjliggöra.

Monica Lindström handleder vuxenstuderande på Praktikums närvårdarutbildning, där flera har ett annat modersmål än svenska. Hon beskriver hur utbildningarna förväntas bidra till integration, samtidigt som resurserna inom yrkesutbildningen minskar.

Så vi har alltså ett system där det ska satsas på integration men sen skärs det ner i yrkesutbildningen och ändå ska det importeras arbetskraft. Så det är en ekvation som inte går ihop mot mitt huvud. (Monica Lindström)

Lindström pekar också på att språkkunskaper får stor betydelse när studerande söker praktikplatser och arbete, särskilt i ett läge där arbetsgivare har möjlighet att välja mellan flera kandidater. "Och nu är det ju så att om det är en som kan bra svenska och en vars svenska är svag så behöver man ju inte fundera på vem som får det jobbet."

Med andra ord vilar integrationen på svenska på svaga strukturella förutsättningar i de stora städerna där finska dominerar. När integration definieras i termer av sysselsättning, men arbetsmarknaden i praktiken kräver finska även i svenskspråkiga sammanhang, blir integrationen villkorad och ojämlik. Det är inte individens vilja att integreras som är den avgörande faktorn, utan arbetsmarknadens begränsade mottaglighet för svenska som arbets- och integrationsspråk.

I Svenska folkpartiets motion nr 23 från juni 2024, som handlar om hur målet om 5–10 procent ska uppnås, föreslås att integrationslagen ändras så att en vuxen inflyttad ges möjlighet att studera båda språken under integrationstiden om hen önskar och har kapacitet till det. Detta kan vara en väg framåt, men i vilken mån nyanlända i praktiken har möjlighet att studera två språk från olika språkfamiljer samtidigt som de ska orientera sig i ett nytt samhälle, bygga vardag och etablera sig ekonomiskt vet vi fortfarande för lite om. Frågan behöver därför undersökas närmare. Tvåspråkiga integrationsutbildningar testas i Kristines-tad, Raseborg och Åbo. Resultaten från dessa försök bör följas och analyseras noggrant innan man skalar upp modellen eller gör större systemförändringar.

Närpes – kommunen där arbetsgivare driver på integrationen

I Närpes har arbetskraftsinvandringen dominerat under det senaste decenniet och många har kommit för att jobba på växthus. Av runt 9500 invånare har var femte utländsk härkomst och den största invandrargruppen kommer från Vietnam, följt av Bosnien och forna Jugoslavien.

Det är i stort arbetsgivarna som driver på integrationen av sina anställda. Jennifer Ivars som är personalchef på växthuset Bigro i Närpes berättar att företaget ser det som sin skyldighet och som ett samhällsansvar att hjälpa sina anställda att integreras. För att stödja detta erbjuder de olika former av hjälp såsom betalning för språkkurser vid vuxeninstitutet och medlemskap i gympa- och konstgrupper för att främja social integration. På arbetsplatsen används ordlistor och översatt material för arbetsintroduktion och säkerhetsgenomgångar, berättar Ivars.

Bigro har tidigare haft mycket låga språkrav eftersom arbetet med plantor är fysiskt och inte nödvändigtvis kräver stora språkkunskaper, men man har nu valt att skärpa språkraven för nyanställda. Anledningen till de höjda kraven är en observerad trend där anställda blivit "för bekväma" med att låta kollegor från samma hemland tolka åt dem, vilket leder till att de själva inte lär sig språket. Ivars jämför med situationen för 20 år sedan då arbetskraftsinvandrare var tvungna att lära sig språket eftersom de inte ingick i lika stora språkgrupper som idag. Ivars betonar att motivationen att lära sig språket ofta är som högst innan man anländer till Finland, och företaget tipsar därför sökande om att använda verktyg som Duolingo eller YouTube för att förbereda sig.

Samarbetet mellan Närpes stad och det lokala näringslivet har fungerat bra under många år. Susanne Harf från Harfs Handelsträdgård AB förklarar att integrationen ses som ett gemensamt ansvar mellan arbetsgivaren och Närpes

stad. Det finns en löpande dialog för att planera för dagvård och skolor när verksamheten expanderar. Vidare bjuds de anställdas familjer in till den tredje sektorns föreningsliv (idrott och musik), vilket ses som ett effektivt sätt att få in barnen i samhället och lära sig språket "på köpet".

Men trots dessa insatser beskriver Harf betydande hinder. De anställda kanske inte prioriterar att studera svenska efter en arbetsdag. "Jag tror och hoppas att de unga vill lära sig något av de inhemska språken", kommenterar Harf. "Jag har den uppfattningen nu att de yngre som kommer hit kan lite engelska också." Det finns även en tendens till att det bildas mikrosamhällen, där man klarar sig på sitt modersmål genom att anlita landsmän som bilmekaniker eller byggare, vilket kan hämma den språkliga integrationen på lång sikt. Det finns en oro för hur detta påverkar framtiden när denna generation blir äldre och behöver vård.

Del 3. Diskussion och slutsatser

Integration och inkludering är inte två separata system, utan delar av en sammanhållen process som rör språk, arbete, utbildning, delaktighet och tillhörighet. I praktiken rymmer begreppet integration tre dimensioner: politiska mål, praktiska åtgärder och individuella erfarenheter. När dessa hålls isär riskerar diskussionen att bli förenklad. Om integration på svenska fortsätter att betraktas som ett separat system kommer det oundvikligen att framstå som mindre utvecklat – med färre resurser, färre kurser och färre vägar vidare i livet och i samhället.

Samtidigt finns det mycket värde i att integreras på svenska. För många utlandsfödda är deltagandet i det lokala samhället viktigare och mer avgörande än en abstrakt nationell integrationsidé. Det är i närmiljön som livet utspelar sig: här knyts vänskapsband, här går man i skola, här utövar man sina hobbyer och här går man till jobbet. Vägen till att känna sig som en del av samhället går ofta genom den lokala identiteten. Kanske är det som grankullabo, kimitobo eller närpesbo som tillhörigheten först tar form – snarare än som nyinflyttad finländare.

Svenskfinland i spegeln

De utlandsföddas erfarenheter speglar en dubbelhet. För många har integration på svenska – trots språkets begränsade räckvidd – skapat möjligheter till både strukturell integration och en känsla av tillhörighet. För andra har den däremot framstått som en återvändsgränd, med färre vägar till arbete, utbildning och språkanvändning i vardagen. Denna dubbelhet – och avsaknaden av tydliga kriterier för vad en ”lyckad” integration egentligen innebär – gör att diskus-

sionen ofta fastnar i jämförelser mellan de två språkliga vägarna, snarare än i att utveckla nya, sammanhållna lösningar.

Vid sidan av den ständiga jämförelsen mellan svensk och finsk integration märkte vi att integration på svenska också fungerar som en spegel, ett sätt för det finlandssvenska samhället att se sig självt, sina gränser och sin egen öppenhet. Genom samtalen om integration formuleras, ofta omedvetet, bilden av vem som räknas som finlandssvensk, hurdana finlandssvenskar är, hur det känns och går för finlandssvenskar på orten (till exempel hur realistiskt det är att få service på svenska), och hur öppen den finlandssvenska gemenskapen egentligen är.

Trots en stark vilja att inkludera har det svenskspråkiga Finland på många sätt legat ett steg efter det finskspråkiga majoritetssamhället i frågor om mångfald och inkludering. Samtidigt behöver den finlandssvenska gemenskapen våga erkänna att man kanske inte är så öppen och inkluderande som vi vill tro. Integrations- och mångfaldsarbete blir ofta till något man gärna talar om, men ogärna omsätter i handling. Som Tobias Pötzsch²² påpekat tar sig svensk integration ofta uttryck i symboliska gärningar snarare än insatser mot verklig inkludering.

I teorin är synen på svensk integration och inklusion ganska snarlik hos finlandssvenska organisationer och föreningar, men i praktiken finns det ingen delad och tydlig vision för hur långsiktig inklusion ska uppnås, eller för den delen hur den ska mätas. Enligt vissa röster är frågan om svenskspråkig integration en ödesfråga – ett sätt att trygga svenskans framtid i Finland. För andra organisationer och människor framstår – särskilt i södra Finland – svensk integration som en björntjänst: välmenande men ineffektiv. Flera lyfter fram

22 <https://www.larorikt.fi/kan-en-migrant-bli-hundra-procent-finlandssvensk-sa-fungerar-integrationen-i-svenskfinland/>

riskerna att integration på svenska reduceras till en byråkratisk genväg, ett sätt att klara språkexamen eller uppfylla formella krav snarare än att verkligen bli en del av det svenskspråkiga vardagslivet. För andra framstår integration mest som en symbolisk gest – något man gärna talar om, men sällan låter förändra det etablerade.

Vi stötte även på kritiska röster som beskrev integrationsinsatser som en “form av underhållning”, där man tillfredsställer sin nyfikenhet och sin vilja att hjälpa utan att egentligen vilja förändras själv eller ändra på egna strukturer. Många invandrare upplever att den finlandssvenska gemenskapen sägs vara öppen, men att den i praktiken ofta inte är det. Det kan handla om osäkerhet kring hur man inkluderar utan att tappa sin status quo, om en oklar och pressad bild av vad finlandssvenskhet egentligen är, eller om rädslan som kan följa med att vara en minoritet.

Vägen framåt: ideer och lösningar för svensk integration

Låt oss samla några av de idéer som våra informanter lyfte fram – idéer som kan bidra till att ytterligare stärka inklusion i den finlandssvenska gemenskapen. För att svenskspråkig integration ska bli meningsfull måste vi börja med en tydligare fråga: vad är det vi vill uppnå med (svensk) integration – och till vems fördel?

Vi behöver definiera målen för integration och inklusion inom olika sektorer och formulera indikatorer som mäter mer än arbete och språk. Norge har prövat begreppet vardagsintegration – en tvåvägsprocess som handlar om relationer, delaktighet och gemensamma värderingar i vardagen. Ett liknande perspektiv i Finland med definierade mål och processer skulle kunna komplettera det starka sysselsättningsperspektivet på integration med sociala och emotionella aspekter. Vi behöver skilja mellan strukturell integration: att kunna leva ett fungerande

liv – och inklusion: att känna sig som en del av samhället och bli sedd som det. Den senare är beroende av mottagarsamhällets öppenhet. Inklusion handlar inte bara om hur mycket den nyanlända anpassar sig, utan också om hur mycket plats som faktiskt erbjuds.

I finskspråkiga områden bör svenska erbjudas som ett komplement som stärker individens möjligheter, snarare än som ett parallellt och konkurrerande system. I huvudsakligen svenskspråkiga kommuner bör utgångspunkten vara den motsatta: där ska svenskan utgöra grunden för integrationen, medan finskan erbjuds som ett naturligt nästa steg för att bredda individens handlingsutrymme. Man integreras inte på ett språk – man integreras i ett samhälle.

Arbetsplatser, föreningar och lokala nätverk är de verkliga integrationsmiljöerna – där språket används, där gemenskap skapas, där man blir delaktig. Vi efterfrågar då att integration sker inte bara i klassrum, utan i vardagens möten. Denna typ av integration är redan satt i system på många orter, exempelvis i Närpes, men det gäller i alla fall att självkritiskt granska sin egen öppenhet och förmåga till inkludering – att identifiera var de osynliga gränserna finns och aktivt arbeta för att montera ned dem. Inte bara för utlandsföddas skull, utan också för andra minoriteter inom den svenskspråkiga gemenskapen i Finland.

Vi ser ett fortsatt behov av att identifiera, utveckla och synliggöra konkreta verktyg och goda exempel för inkludering – såsom stödpersoner eller stödfamiljer inom olika gemenskaper, samt lättillgängliga och anpassade utbildningar och fortbildningar i inkluderande arbete.

Även representation och förebilder spelar en central roll: berättelser om personer med utländsk bakgrund som lyckats skapa sig en plats på svenska i Finland kan inspirera och öppna dörrar för andra. Men än så länge är dessa förebilder få – och inte sällan symboliska snarare än verkligt inkluderade.

Detta innebär också ett behov att omdefiniera vem som räknas som finlandssvensk, hur finlandssvenskhet representeras – och reflektera över vilka röster som ännu saknas i bilden. Verklighetsdelaktighet handlar inte enbart om språk och kurser, utan om att öppna rum, bjuda in, dela ansvar och skapa reella karriärmöjligheter.

Strukturer och verktyg för integration på svenska behöver bli flexibla för att motsvara behov för olika målgrupper, och acceptera att inte alla som flyttar till Finland tänker bosätta sig här. Flera av våra informanter efterfrågade ett modulbaserat integrationssystem, ett bredare utbud av kurser i svenska enligt nivå och målgrupp och möjligheter att kombinera arbete och studier.

Slutligen efterfrågar vi mätbara indikatorer på integration, till exempel i en form av en integrationsbarometer som regelbundet mäter attityder till mångfald och inkludering i Svenskfinland – både bland svenskspråkiga och utlandsfödda. Vi behöver förstå hur öppenheten faktiskt ser ut, och vart den är på väg.

Hur *känns* svensk integration idag?

Var står integration på svenska idag, hur talar vi om den – och vilka steg kan tas för att föra samtalet vidare?

Den (o)rapporterade känslan av att integration på svenska trots kontinuerliga satsningar trampar på stället kan delvis bero på att målen för svensk integration är vaga, att många integrationsfrämjande projekt är små och lokalt förankrade, och att gemensamma indikatorer för delaktighet och inkludering saknas. Därför fastnar diskussionen lätt vid det mätbara: vid antalet jobb, kurser, kursdeltagare, avlagda språkprov.

När vi frågade integrationsspecialister och organisationer om målen för integration fick vi ofta vaga svar som handlade om teman som att kunna delta i samhället, få jobb och vänner. Men vad ska resultatet vara, vad innebär det egentligen att vara integrerad på svenska – och i vad integreras man? För många nyanlända, så som för flyktingar, handlar svenskspråkig integration om trygghet, självständighet och småskaliga lokala nätverk: där upplevdes målen för integration på svenska ofta som uppfyllda. För andra, t.ex. för högutbildade äkta hälften till svenskspråkiga, handlade svensk integration också om möjlighet till karriär och inflytande – mål som få ännu har nått.

När vi vände på frågan – varför ska Svenskfinland satsa på integration på svenska? – möttes vi ofta av ekonomiska argument: behovet av arbetskraft som kan svenska, demografiska utmaningar, kompetensbrist. De argumenten är giltiga men otillräckliga. I en sådan diskussion riskerar invandrare att bli "pjäser i ett minoritetspolitiskt spel".²³ Som Alyssa Bittner-Gibbs påpekade under de finlandssvenska integrationsdagarna 2025: att behöva nyanlända är inte detsamma som att vilja ha dem eller att välkomna dem.

Samtidigt kan man förstå den tveksamhet och frustration som kan uppstå bland svenskspråkiga ifall integration på svenska reduceras till ett undantag, till en "plan B" för de som inte lyckats fullfölja integrationsprocessen på finska, eller till en genväg vidare mot Norden. Integration på svenska behöver därför ha ett tydligt definierat egenvärde. Målen för integration på svenska bör inte reduceras till att uppfylla ekonomiska behov eller politiska krav – eller till att stilla vår egen nyfikenhet och vilja att hjälpa. För att integration på svenska verkligen ska bli meningsfull krävs att den utgår från ömsesidighet – inte beror på välvilja ovanifrån.

23 Haapamäki och Bäckman (2020), s. 40

I vårt material framkom också en viss tröghet – både strukturell och personlig. Många som arbetat länge med frågan uttryckte frustration över att samma samtal ständigt upprepas. Den tröttheten syntes också hos nyanlända som efter flera år börjat tvivla på svenskans räckvidd som integrationsspråk – och möjligtvis även flyttat vidare.

Å andra sidan visade sig många integrationsspecialister och invandrare i mindre svenskspråkiga kommuner ofta vara optimistiska och beskrev svensk integration som något levande och möjligt. De lär sig svenska, använder språket och bygger ett liv på svenska. För de flesta ledde valet av svenska inte till en karriär, utan gav dem en känsla av tillhörighet och gemenskap. Svenskspråkig integration är i grunden lokal och skapar värde just där den får blomstra: i skolor, i föreningar, genom vardagliga kontakter, i familjer.

Vi kan fortsätta tala om bristen på jobb och ett lågt antal utlandsfödda som vill integreras på svenska – eller så kan vi rikta blicken mot vardagen, mot hur det känns att leva i Svenskfinland, och fråga: hur kan vi, genom att se över våra egna normer och gränser, skapa fler vägar in – och fler anledningar att stanna kvar.

Referenser

Brown, P. & Levinson, S.C. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.

Creutz, K. & Helander, M. (2012). *Via svenska: Den svenskspråkiga integrationsvägen*. Helsingfors: Tankesmedjan Magma.

Forsgård, N. E. (2025). *Integration på svenska i Finland – en lägesrapport 2025*. Helsingfors: Tankesmedjan Magma.

Gelfand, M.J. et al. (2011). Differences Between Tight and Loose Cultures: A 33-Nation Study. *Science*, 332, s. 1100–1104.

Haapamäki, S. & Bäckman, L. (2019). Perspektiv på integration i en rural minoritetsspråksmiljö: exemplet Närpes i Finland. *Multiethnica*, 39, s. 39–53.

Hedberg, C. & Kepsu, K. (2016). Migration as a cultural expression? The case of the Finland-Swedish minority's migration to Sweden. *Geografiska Annaler, Serie B – Human Geography*, 85(2), s. 67–84.

Helander, M., Kosová, M., Pöttsch, T., Teikari, K., Sundbäck, L. & Airas, I. (2015). *Kan vi stå till tjänst? Integration på svenska i Finland*. Helsingfors: Svenska kulturfonden.

Hämäläinen, K., Kangasniemi, M. & Pyykkönen, T. (2019). *Integration of Immigrants in Finland*. Helsingfors: VATT Institute for Economic Research.

Joshanloo, M. & Weijers, D. (2025). Happiness as a signal: The social functions of expressions of happiness in the context of culture and emotional tribes. *New Ideas in Psychology*, 101184.

Juthman, M. (2025). *Att välja (också?) svenskan: En studie av högutbildade invandrades val att frivilligt lära sig svenska i Finland*. Åbo: Åbo Akademi.

Kanter, R.M. (1977). *Men and Women of the Corporation*. New York: Basic Books.

Kosová, M., & Sundbäck, L. (2021). *Forskning om svensk integration: En kartläggning och röster från fältet*. Åbo: Migrationsinstitutet.

Luckan rf (2021). *Svenska integrationsvägar och fallgropar i huvudstadsregionen – en strategi med 15 åtgärder*. Helsingfors: Föreningen Luckan rf.

Mohamed, N. (2022). *Att hitta sin plats: Språk, arbete och tillhörighet bland invandrare i Finland*. Helsingfors: Helsingfors universitet.

Mustikkamaa, T. (2014). *Svenska som integrationsspråk i Finland*. Tammerfors: Tammerfors universitet.

Nylund, A., Pöyhönen, S. & Rautopuro, J. (2017). *Integration och språk i Finland*. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.

Palviainen, Å. & Sopanen, P. (2017). Ödesfrågor för Svenskfinland? Två tidningsdebatter från hösten 2015. I *Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap: Förhandlingar vid trettiofemte sammankomsten*, Göteborg 11–13 maj 2016, s. 271–285. Göteborg: Göteborgs universitet.

Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Pötzsch, T. (2020). *Critical perspectives on social inclusion in integration education programs for adult migrants*. Helsingfors: Helsingfors universitet.

Pöyhönen, S. & Simpson, J. (2020). Contesting language policy for asylum seekers in the Northern periphery: the story of Tailor F. *Language Policy*, 20, s. 261–285.

Saatsi, O.-P. (2016). *Finns det inte finansiering, kan vi inte erbjuda det här: Integration av invandrare på svenska i Nyland ur svensklärarnas synvinkel*. Helsingfors: Helsingfors universitet.

Sundblom, D., Enlund, M. & Hanell, T. (2023). *Migration i Svenskfinland – infallsvinklar*. Åbo: Migrationsinstitutet.

Sundbäck, L. (2017). *Är integrationsspråket individens, kommunens eller statens val? Slutrapport över projektet Integration på svenska vid Kommunförbundet*. Helsingfors: Finlands Kommunförbund.

Svaetichin, M. (2011). *Begränsat tillträde: Unga invandrares känsla av tillhörighet i en finlandssvensk miljö*. Helsingfors: Helsingfors universitet.

Thors, A. (2018). *Utvärdering av Projektet Integration på svenska: Är integrationsspråket individens, kommunens eller statens val?* Helsingfors: Finlands Kommunförbund.

Wahlbeck, Ö. (2022). Ethnic boundary making among Swedish migrants in Helsingfors. *Ethnic and Racial Studies*, 45(16), s. 168–188.

Wahlbeck, Ö. & Fortelius, S. (2019). The utilisation of migrant capital to access the labour market: The case of Swedish migrants in Helsinki. *Social Inclusion*, 7(4), s. 181–189.

Willamo, M. (2021). *Inkludering på svenska i Finland – hinder och förutsättningar för den finlandssvenska stigen*. Helsingfors: Finlands svenska lärarförbund.

magma